

Klima třídy na malotřídních školách

Klára Ondříšková

Bakalářská práce
2022

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Klára Ondříšková
Osobní číslo: H19438
Studijní program: B0111A190011 Sociální pedagogika
Forma studia: Prezenční
Téma práce: Klima třídy na malotřídních školách

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti klimatu školní třídy, malotřídní školy a sociálních vztahů.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- ČAPEK, Robert, 2010. Třídní klima a školní klima. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2742-4.
GABAŠOVÁ, Jitka a Miroslav VOSMIK, 2019. Asistent pedagoga a klima třídy. Praha: Raabe. ISBN 978-80-7496-419-0.
CHRÁSKA, Miroslav, 2016. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5326-3.
LAŠEK, Jan, 2007. Sociálně psychologické klima školních tříd a školy. Vyd. 2. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7041-980-9.
TRNKOVÁ, Kateřina, Dana KNOTOVÁ a Lucie ŠKARKOVÁ, 2010. Málotřídní školy v České republice: malotřídky. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-204-8.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Iva Staňková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **19. ledna 2022**
Termín odevzdání bakalářské práce: **29. dubna 2022**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 19. ledna 2022

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo - bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně 27.4.2022

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací.

(1) Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před

konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, o pisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije -li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není -li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není -li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na zjištění klimatu ve třídách na malotřídních školách. Práce se dělí na část teoretickou a praktickou. Teoretická část se zabývá vymezením základních pojmů, které se týkají tématu klimatu třídy, prostředí třídy a školy, různými typy klimatu, popisem malotřídních škol, jejich historií a současností. Praktická část obsahuje kvantitativní výzkum, konkrétně dotazníkové šetření, které jsme uplatnili vybrané malotřídní školy. Přesněji jsme ho využili u žáků 3., 4. a 5. třídy.

Klíčová slova: malotřídní škola, klima třídy, typy klimatu, prostředí školní třídy, žák, učitel, sociální skupina

ABSTRACT

The bachelor thesis is focused on finding the climate in classrooms at small schools with mixed-age classrooms. The work is divided into theoretical and practical part. The theoretical part deals with the definition of basic concepts that relate to the topic of classroom climate, classroom and school environment, different types of classroom climate, a description of small schools with mixed-age classrooms, their history and present. The practical part contains quantitative research, in a form of questionnaire survey, which we applied to selected small schools with mixed-age classrooms. Pupils who filled out the questionnaires are pupils of 3rd, 4th and 5th grade.

Keywords: small school with mixed-age classrooms, class climate, types of climate, school classroom environment, pupil, teacher, social group

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní PhDr. Ivě Staňkové, Ph.D. za její odborné vedení a poskytování rad, které mi byly při zpracování bakalářské práce nápomocné. Dále děkuji vedení malotřídních škol, kde jsem mohla provést výzkumné šetření. V neposlední řadě chci poděkovat rodině a přátelům za podporu, která mi byla poskytnuta v průběhu studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	11
1.1 PROSTŘEDÍ ŠKOLY	11
1.2 ŠKOLNÍ TŘÍDA	12
1.3 ATMOSFÉRA TŘÍDY.....	12
2 KLIMA TŘÍDY	14
2.1 KLIMA ŠKOLY.....	15
2.2 TYPY KLIMATU.....	16
2.3 SOCIÁLNĚ PSYCHOLOGICKÝ POHLED NA ŠKOLNÍ TŘÍDU, ŽÁKA A UČITELE	21
3 MALOTŘÍDNÍ ŠKOLA	23
3.1 MALOTŘÍDNÍ ŠKOLY – TRADIČNÍ SOUČÁST ČESKÉ ŠKOLSKÉ SÍTĚ	24
3.2 HISTORIE A SOUČASNOST MALOTŘÍDNÍCH ŠKOL	24
3.3 VÝHODY A NEVÝHODY MALOTŘÍDNÍCH ŠKOL	25
II PRAKTICKÁ ČÁST	27
4 ÚVOD K PRAKTICKÉ ČÁSTI	28
4.1 CÍLE VÝZKUMU	29
4.1.1 Hlavní výzkumný cíl	29
4.1.2 Dílčí výzkumné cíle:	29
4.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY A STANOVENÉ HYPOTÉZY	29
4.2.1 Hlavní výzkumná otázka:.....	29
4.2.2 Dílčí výzkumné otázky:	29
4.3 VÝZKUMNÝ NÁSTROJ	30
4.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR A REALIZACE VÝZKUMU.....	33
4.5 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	34
5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	36
5.1 OVĚŘOVÁNÍ HYPOTÉZY	53
DISKUSE	56
ZÁVĚŘ	57
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	58
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	60
SEZNAM TABULEK	61
SEZNAM GRAFŮ	62
SEZNAM PŘÍLOH	63

ÚVOD

Pojem klima se v současné době hojně vyskytuje v pedagogickém prostředí. Každá škola, ale především školní třída má své jedinečné klima, na kterém se podílejí nejen samotní aktéři třídy, tedy žáci, ale i učitelé a další zaměstnanci školy. Pokud se ve školní třídě vykytuje negativní klima, tak žáci dosahují nejen špatných studijních výsledků, ale také ve třídě nepanuje přátelská atmosféra a s ní se může projevovat rizikové chování. Kdokoliv, kdo chodil na základní školu, tak si zajisté vzpomene na veselé období svého života. Pokud se tedy ve škole a třídě vyskytovalo pozitivní klima. Obzvlášť takové klima by se mělo vyskytovat na celé základní škole, ale hlavně na prvním stupni, kde se žáci velmi rozvíjejí, získávají nové vědomosti a navazují vztahy nejen se spolužáky, ale i s učiteli. Mít sociální vztahy ve třídě je nesmírně důležité.

V dnešní době si mohou rodiče zvolit typ školy, do které bude jejich dítě docházet. Mezi tyto typy škol zahrnujeme i malotřídní školy, které se stále hojně vyskytují převážně na venkově. Jejich výhodou je menší počet žáků ve třídách, kde se každému žákovi dostává, ve větší míře, individuální přístup, než je tomu v běžných základních školách. V jedné třídě se vyskytují žáci, kteří jsou různě staří. To napomáhá k jejich vzájemnému rozvoji, spolupráci či větší samostatnosti. Na tomto základě si myslíme, že v takovém typu školy se objevuje pozitivnější klima než na běžných základních školách. To se pokusíme ověřit.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část.

V teoretické části se budeme zabývat vymezením základních pojmů, které se vztahují k problematice klimatu třídy, dále objasňujeme typy klimatu, jak klima ovlivňuje učitel, jaká je historie a současnost malotřídních škol a jaké jsou jejich výhody či nevýhody.

V praktické části se pokusíme o analýzu klimatu na malotřídních školách. Naším hlavním cílem bude zjistit, jaké je klima třídy na vybraných malotřídních školách, a to ve vybrané skupině žáků, kteří zde navštěvují třetí až pátou třídu. Budeme zjišťovat i to, jaké klima by si žáci ve třídách preferovali a také se pokusíme objasnit, jaké klima se tam nyní vyskytuje. Kromě toho nás i zajímá, jaká se aktuálně objevuje spokojenost, soutěživost, soudržnost, třenice a obtížnost učení ve školní třídách a jaké by si tyto proměnné žáci přáli. To vše budeme zkoumat pomocí kvantitativního výzkumu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Ke školnímu prostředí a konkrétně ke školní třídě se objevuje spousta pojmů, které se někdy zaměňují, přestože každé slovo má odlišný význam.

1.1 Prostředí školy

Prostředí je velmi široký pojem, který zahrnuje mnoho hledisek. Je definováno kulturou, politikou výchovy a filozofií, dále organizací školství, třídy či učivem. Školní prostředí může ve velké míře ovlivňovat žákovo chování. Je tedy na učiteli, aby zajistil vhodné prostředí pro běžné činnosti a interakci ve třídě, ve kterém se budou cítit bezpečně. Máme tři komponenty školního prostředí: fyzikální, sociální a pedagogické (Langová a Heřmanová, 2007, s. 22).

Pojem prostředí zahrnuje nejen prostředí školy z pohledu jejího umístění v regionu, ale také z hlediska architektonického. Do tohoto typu se řadí ergonomické hledisko, mezi které spadá například vhodnost školního nábytku. Dále je to stránka hygienická, pro které je charakteristické osvětlení třídy či vytápění školy a také se sem řadí stupeň a typ školy (Lašek, 2001, s. 40).

Prostředí je tvořeno systémem podnětů danými sociálními a materiálními prvky, které se objevují v prostoru školy a mají vliv na žáky (Krause, 1987 cit. dle Lašek, 2007, s. 36).

Podle Laška (2007, s. 36-37) je významným činitelem pro chování skupin ve školním prostředí jejich učitel, který volí určitý styl řízení. Odlišné typy stylu řízení byly rozděleny do dvou hlavních typů a každé z nich má jiné třídní klima. První typ je nazván jako chování sociálně integrované, kde z různých výzkumů vyšlo najevo, že učitelův styl řízení je efektivnější než u druhého typu. Neklade se důraz pouze na působení učitele na žáky, ale i naopak, kdy žáci ovlivňují učitele. Jde tak o vzájemnou interakci. Druhým typem je chování dominantního. Zde se do popředí dostává pojem sociální prostředí a dominantnější jedinec či skupina.

Prostředí je nutné rozlišovat od pojmu klima. Dotka uvádí, že prostředí je nepřímo spojováno s klimatem. Klima školy je vztahováno ke způsobu, jak účastníci školního společenství vnímají to, co se přímo ve škole odehrává a to, jak jsou naplňováni jejich potřeby, touhy a pocity (Dotka, 2009 cit dle Čapek, 2010, s. 134).

1.2 Školní třída

Školní třída je charakterizována jako formální skupina, kterou organizuje jisté sociální zařízení. Je ovlivněna několika činiteli a její stav se může neustále měnit. Například je stav závislý na počtu žáků ve třídě. Ten se v poslední době snižuje. Je známo, že čím méně žáků ve třídě, tím více probíhá individuální kontakt mezi učitelem a žáky a současně mezi žáky navzájem. Ve třídě, kde se vyskytuje méně žáků, vznikají ve větší míře přátelské skupiny, které se projevují silnou soudržností. Pokud se ve třídě vyskytuje více žáků, tak v ní i panuje několik druhů vztahů. Dle Mezinárodní studie čtenářské gramotnosti jsou na tom lépe školní třídy v hodnocení a efektivitě, jejichž školy se nacházejí ve městech a mají větší počet žáků než ty, které se vyskytují na vesnicích a mají nižší počet žáků ve třídách. Významnou roli hraje i styl a způsob vedení třídy pedagogem. Takové vedení se rozlišuje. Jako první to je styl autoritativní neboli autokratický. Tento styl vedení ve třídě omezuje vzájemnou komunikaci a integraci nejen mezi žáky, ale i žáky a učitelem. Druhý typ se nazývá typ liberální, který se projevuje pasivním chováním učitele a většinová aktivita vychází pouze z rozhodnutí třídy. To hojně vede k horším studijním výsledkům a k nefunkčním vztahům ve třídě mezi žáky a učitelem. Mezi těmito dvěma styly stojí vedení demokratické. To je dle všeho to neoptimálnější. Apeluje na dobré vztahy ve třídě a podporuje je k učení a získávání nových informací (Průcha, 2009, s.184).

Prostředí, ve kterém se žáci vyskytují, ovlivňuje jejich klima školní třídy. Daný učitel, který ve třídě působí, by se měl pokusit vytvořit pro žáky prostředí, ve kterém se budou cítit nejen dobře a bezpečně, ale také se v něm nebudou zbytečně stresovat a budou ho vnímat pozitivně. Obzvláště je to důležité na prvním stupni základních škol, kde často ve třídách visí ručně vyrobené výtvary žáků. Na základě prostředí se ve třídě vytvářejí i vztahy mezi spolužáky (Čapek, 2010, s. 91).

1.3 Atmosféra třídy

Na prostředí je závislá atmosféra. Tento pojem vysvětlují různí autoři a ve velké míře se shodují.

Atmosféra je krátkodobé situační, emoční naladění ve třídě. Například v průběhu jedné vyučovací hodiny, o přestávkách, při zkoušení či v při pololetním nebo závěrečném hodnocení. Jedná se o proměnlivý stav. Autor se ztotožňuje s názorem Platóna (1983), který

prohlásil, že atmosféra je podobná klimatu, ale je odlišná tím, že má menší stabilitu, a proto si ji někdy neuvědomujeme (Lašek, 2001, s. 40–42).

Atmosféra je označení, které má úzký rozsah. Je pro ni typické její proměnlivé a krátké trvání. Dokáže se poměnit během jednoho dne, ba i během jedné vyučovací hodiny či přestávky. Takové stavy atmosféry trvají několik minut, hodin a ojediněle i déle. Atmosféru můžeme pociťovat během vyučovací hodiny, ale i například po velké přestávce nebo při psaní testu (Čapek, 2010, s. 16).

Dle Pilcha je atmosféra třídy chvilková situace ve třídě, jenž se velice často obměňuje. Občas i v průběhu vyučovací hodiny. Jako příklad uvádí nespravedlivost ve třídě. Žáci mají v určitém čase dojem, že učitel nespravedlivě hodnotí. A tím se rychle změní atmosféra třídy (Pilch, 2003 cit. dle Petlák, 2006, s. 27).

Lašek (2007, s. 40) uvádí, že pojem atmosféra může v sobě zahrnovat rozmanité a vypjatější situace, které mohou mít a také nemusí mít vliv na klima školní třídy. Například atmosféra třídy se nemusí projevovat při samostatném zkoušení, kdy individuální výkony žáků mohou vést k soutěžení, ale také k žákově motivaci, aby dosáhl co nejlepšího výsledku. Tudíž se v tomto případě jedná o celoroční klima školní třídy.

2 KLIMA TŘÍDY

Pojem klima pochází z řeckého slova, které lze přeložit jako pojem podnebí. V běžném životě a komunikaci můžeme použít slovo v kontextu „klima bylo příjemné nebo klima bylo nesnesitelné“. Tudíž pojem vypovídá o nějakém podnebí prostředí (Petlák, 2006, s. 15).

Sociální klima třídy utvářejí žáci spolu s učitelem a projevuje se v několika rovinách. Například v rovině motivační, emocionální, společenské či mravní. Takové klima má vliv na výkon žákova učení, podávání výsledků a učitelova vyučování. Dále rozvíjí jednotlivce nebo je klima důležité pro vývoj třídy jako celku (Mareš, Lašek 1988,1989,1992; Lašek 1990 cit. dle Lašek, 2001, s. 14).

Podle Čapka (2010, s. 13) je třídní klima shrnutí subjektivních hodnocení a sebereflexe vnímání, prožitků, pocitů a interakce všech účastníků. Jsou to spolutvůrci a konzumenti, kteří vzbuzují edukační, ale i jiné činnosti v určitém prostředí. Odhalit, jaké klima se v dané třídě odehrává, o tom mohou nejlépe hovořit jeho účastníci neboli žáci a učitel. Ačkoliv klima působí na všechny ve školním prostředí a všichni ho jasně vnímají, tak je to něco, co je neuchopitelné a konkrétněji nepopsatelné. Způsoby měření klimatu jsou pouze jisté modely či pokusy. Protože je popis a měření obtížné, tak jej autoři charakterizovali jako například „vyučovací klima ve třídě“ nebo „klima učení se“. Ovšem názory na tento pojem se mohou od sebe lišit. Dle autorky Grecmanové klima třídy nesouvisí pouze s kvalitou výuky. Klima vzniká jak ve vyučování, tak i o samotných přestávkách, na školních výletech nebo při různých společenských akcích třídy (Grecmanová, 2003 cit. dle Čapek, s. 13). Jiní autoři považují klima třídy za sociálně – psychologickou proměnnou, která zobrazuje dlouhodobější sociálně emocionální naladění, posiluje vztahy a postoje, představuje emocionální výpovědi žáků dané třídy o událostech ve třídě – včetně edukačního působení učitelů školy (Průcha, Walterová, Mareš, 1998 cit. dle Čapek, 2010, s. 13). Dále je uváděno, že sociální klima školní třídy je soubor všech vnitřních a vnějších podmínek působících ve vzájemné činnosti žáků i učitele a také vzájemně ovlivňující chování (Vykopalová, 1992 cit. dle Čapek, 2010, s. 13)

Klima třídy je užší pojem a znázorňuje dlouhodobější společenské a emoční naladění žáků ve třídě. Je chápáno jako sociální a skupinový jev, který je spojen vzájemně na své tvůrce. To jsou ti, kteří klima vytvářejí a zároveň na něj působí. Nejvíce se projevuje ve třídách (Lašek, 2001, s. 40-42).

Pokud má být klima ve třídě pozitivní, tak by měla dle žáků splňovat následující. Ve školní třídě se nebudou vyskytovat stresové situace, žáci budou mít možnost sebezvoje a

seberealizace. Také budou mít žáci pocit, že učitelům záleží na jejich rozvoji a pokrocích, které jsou pro všechny jedince ve školním prostředí důležité. Žáci budou mnohem raději, když učitelé budou stále stejně ochotní. Pro žáky je důležité, aby věděli, co se od nich očekává a požaduje. Tohle jsou pouze příklady toho, co žáky ovlivňuje k pozitivnímu klimatu ve třídě, které by se tam mělo vyskytovat. Určitě do toho spadá i to, jak žáci vnímají daného učitele. Více si budou vážit učitele, který je ke všem stejně upřímný a čestný, i přestože je na žáky přísný než toho, který je nespravedlivý a nepříjemný. Pozitivní klima by se nemělo vyskytovat pouze ve školní třídě, ale také v celém areálu školy. Jedná se o nejideálnější klima, které by se ve školním prostředí vyskytovat (Petlák, 2006, s. 65).

2.1 Klima školy

Klima se netýká pouze školní třídy, ale i celkově školy, do které žáci dochází, působí na ně učitelé a jiní odborní pedagogové či ostatní zaměstnanci. Klima školy je důležité znát, stejně jako klima třídy. Na klima školy nahlízejí autoři odlišně. Někteří do něj řadí velikost či lokalitu školy a jiní to neuvádějí.

Podle Gabašové a Vosmika (2019, s. 34-35) je klima škola chápáno jako subjektivní hodnocení atmosféry školního prostředí a třídy. Jde o to, jak daný edukační proces účastníci prožívají a jak o něm následně mluví. Účastníky jsou myšleni žáci a pedagogický sbor, kteří jsou hlavními aktéry a konzumenty klimatu. Určité klima školy je ovlivněno několika faktory. Například lokalitou, velikostí školy, jestli se v daném místě nachází i jiné základní školy, zda škola podporuje žáky, motivuje je, jaké metody výuky jsou ve škole preferovány či jaká atmosféra a vztahy panují při vyučování. Nedílnou součástí ovlivňování jsou pedagogičtí pracovníci, kteří se žáky pracují.

Klima školy je označováno jako shrnutí subjektivních hodnocení a sebehodnocení účastníků vzdělávání v určité škole. Je zaměřeno a týká se všech možných aspektů vzdělávání. Spadají do něho oboustranné komunikace a sociální vztahy, pocity, emoce a další psychické a sociální procesy, které činnosti v této škole způsobují. Školní klima se nezaměřuje na velikost budovy či hygienické parametry třídy, ale na to, jak se žáci ve škole a třídě cítí (Čapek, 2010, s.134).

Na klimatu školy mají svůj podíl sestavy žáků a učitelů nejen povinných, ale i volitelných předmětů, dále skupiny a činnosti zájmových a sportovních kroužků s jejich vedoucími. Také klima ovlivňují svou snahou či neochotou například administrativní pracovníci či

školník. Nedílnou součástí, kteří zasahují do klimatu školy jsou rodiče žáků nebo pracovníci správy a místní samosprávy (Mareš, 2003 cit. dle Čapek, 2010, s.134-135).

Autor Pich dospěl k závěru, že klima školy se dá rozdělit na dva druhy. Na klima v širším a užším významu. Co se týče definice širšího významu, tak je klima školy upřesněné jako vztahy mezi jedincem a prostředím, sociálním klimatem jako kulturou školy, která je spojena s jejími hodnotami, normami nebo pojetími a také je klima bráno jako soubor osobních názorů účastníků nebo jejich vzájemně propojených vztahů ve škole. V definicích užšího pojetí je zaměření na klima školního prostředí jako organizační systém idejí, mezi které zahrnujeme cíle a hodnoty školy, psychický stav a nálada, která je charakteristická pro určitou třídu. Nedílnou součástí je i klima, které se stává středem komunikace mezi žáky a učiteli, kteří se ve školní třídě vyskytují (Pilch, 2003 cit. dle Petlák, 2006, 16).

2.2 Typy klimatu

Každá škola má své klima, které má ojedinělé znaky. Různé typy klimatu školy můžeme nalézt v průběhu historického vývoje, v odlišných školských systémech, stupních a formách škol či ve školách, které se nachází v různých krajích. Existuje několik kritérií typů klimatu, jimž se zabývali mnozí autoři, například F. Oswald (1989). V následující podkapitole popisujeme základní typologii školního klimatu, kterou uvádí Grecmanová (2008, s. 75-86).

Typy klimatu podle různých vztahů, postojů, pocitů a hodnotících soudů

Konkrétně se rozlišují čtyři typy: funkčně orientovaný klimatický typ, diskrepantní klimatický typ, distanční nebo osobnostně orientovaný klimatický typ. Typy se mohou objevovat ve škole, ale zejména ve školních třídách, kde se žáci pohybují a vzdělávají.

Prvním typem je osobnostně orientovaný klimatickým typ, který je hodnocen velmi pozitivně. Ve škole je žákům nabízena pomoc, podpora a tolerance. Jsou brány ohledy na žákovy individuální potřeby. Vztahy mezi žáky a učiteli jsou na dobré úrovni. To stejné platí i u vztahu mezi ředitelem a učiteli. Žáci označují třídní společenství jako velmi nadprůměrné a do školy dochází s radostí, zájmem o učení a dostatečnou motivací. Pokud jsou ale požadavky na výkon až moc vysoké, může docházet k nechuti ke škole, avšak to je na nízké úrovni a stává se to zřídka. Hodnocení žáků je směřováno k průměrným či nadprůměrným hodnotám. Znamka nedostatečná se vyskytuje ojediněle. V tomto typu klimatu mají učitelé možnost rozvoje, i když jsou na ně kladené vyšší nároky (Grecmanová, 2004).

Dalším typem je diskrepantní klimatický typ, který je definován rozdílným vnímáním rodičů a žáků na jedné straně a jiným vnímáním učitelů na opačné straně. Lze je rozlišit pouze na při sledování žákovských, učitelských a rodičovských škál, které probíhají v jeden moment. Učitelé mají svobodný projev, rozvíjí se jako osobnosti, nepocítují velký stres. Vztahy mezi ředitelem a učiteli jsou kladné. Stejně tak učitelé pocítují i vztahy mezi nimi a žáky, ovšem to tak žáci a jejich rodiče necítí. Rodiče vnímají toto klima jako negativní. U žáků se projevuje velký strach ze školy a celkové vztahy ve třídě jsou většinou negativní (Grecmanová, 2008, s. 78).

Funkčně orientovaný klimatický typ je typický špatnými, negativními vztahy mezi žáky a učiteli. Žáci pocítují nedůvěru k učiteli, malou toleranci a stěžují si na nemožnost aktivního zapojení do vyučování a diskuse. Také jsou nespokojeni s příliš tvrdou výukou a požadavky na výkon při vyučování. Žáci mají mezi sebou konkurenční boje. Mají špatné třídní společenství, kde se vyskytuje nízká tolerance mezi sebou a také se u nich vyskytuje nechuť ke škole, se kterou je spjatý velký strach ze školy. Učitelé se málo zapojují do kontaktu se žáky a zažívají tak mnohem více stresu. Vztah mezi ředitelem a učiteli je průměrný. Posledním klimatickým typem je typ distanční. Pro něj je charakteristické negativní vztahy mezi žáky a učiteli. Žáci mají malý prostor na spoluurčování činností, jsou vystaveni velkým požadavkům na výkon nebo není na ně kladen skoro žádný disciplinární tlak a vyskytuje se zde nízká motivace. Učitelé je téměř nepodporují. Naopak vztahy mezi žáky jsou na dobré úrovni. To vypovídá o typických znacích tohoto typu. Jedná se o osobní distanc mezi žáky a učiteli a velká soudržnost žáků ve školní třídě. Nicméně se u žáků objevuje vysoká nechuť k učení a celkově ke škole, nebaví je do ní chodit, ale nemají z ní strach. Učitelé se i málo sociálně zapojují mezi žáky a jsou stresově zatíženi. Vztah mezi ředitelem a učiteli, ale také mezi učiteli, jsou vnímány jako negativní (Grecmanová, 2004).

Typy klimatu školy podle kustodiálního a edukativního určení cíle školy

Kustod neboli strážce či opatrovník se vyskytuje na škole, kde platí byrokratická správa, dodržují se pravidla a nařízení. Pracuje se zde povinně, učivo je jasně dané a požaduje se přizpůsobení. Školní klima je charakteristické svým edukativním cílovým zaměřením, kde se soustřeďuje na experimentování, samostatnost, spontánnost nebo na orientaci rozvoje osobnosti (Grecmanová, 2008, s. 75).

Typy klimatu školy podle uniformity a plurality

Ve škole, která zahrnuje formální organizace, může nastat uniformní klima. Objevují se zde formální vztahy mezi žáky a učiteli, které v sobě zahrnují sociální distanc. Do popředí se dostává hlavně jednotnost, daná rutina a sklony k perfekcionalismu. Naopak škola s pluralitním klimatem podporuje emocionální ztotožnění se. Snahou je rozvíjet osobnost dítěte, jeho jedinečné znaky a vlastnosti anebo se zaměřit se na kreativitu (Grecmanová, 2008, s. 76).

Typy klimatu školy podle chování učitele v konfliktu se žáky

Dělíme je na konzervativní a progresivní klima školy. V konzervativním klimatu školy se pojednává o ustáleném vzdělání, kdy je na žáky vyvinut určitý tlak ze strany učitelů. Ti mohou klást velký důraz na disciplínu nebo omezovat jejich práva. Zatímco v progresivním klimatu školy jsou vztahy mezi žáky a učiteli vedeny demokraticky. Pokud nastane konflikt, tak je vyřešen racionálně. Neexistuje nadvláda učitele nad žáky a žákovská moc zůstává (Grecmanová, 2008, s. 76).

Typy klimatu školy podle percepce nátlaku, který vede k přizpůsobení

V tomto případě lze školy rozdělit na homogenní a heterogenní. Liberální a demokratické školy spadají do heterogenního kritéria. Naopak do homogenního kritéria spadají školy, které jsou přísné a konzervativní (Grecmanová, 2008, s. 76).

Typy klimatu školy podle zájmu o lidi, nebo o pracovní úkoly školy

Zde se popisuje klima školy jako klima, které omezuje počet požadovaných parametrů na dvě dimenze. Ty jsou zaznamenávány do souřadnicového systému. Na základě toho se rozhoduje variabilita školního prostředí, zda se přiklání k jednomu nebo druhému aspektu (Grecmanová, 2008, s. 76).

Typy klimatu školy podle výchovných stylů

Existují tři tradiční výchovné styly, z nichž vystupují tři klimatické typy. Jako první to je autoritativní typ klimatu školy, který je typický pro funkčně orientovaný typ klimatu školy. Distanc se objevuje mezi žáky a pedagogem. Ve třídě se mezi žáky projevuje velká soutěživost a osamocenosť. Zatímco demokratický typ klimatu školy odpovídá osobnostně orientovanému typu klimatu. Žáci mají kladný vztah s učiteli, ale také se k nim mohou objevovat negativní vztahy. Tento typ se pokouší sjednocovat mladé lidi, skupiny a třídy. Poslední liberální typ klimatu školy lze přiblížit distančnímu typu, který se projevuje malým

tlakem na danou činnost či nízkým prosazením pedagogů ve vyučování (Grecmanová, 2008, s. 79).

Typy klimatu školy podle způsobu vedení školy a kontaktu školy s okolím

Tento typ klimatu se ještě rozděluje na další čtyři podtypy. Vychází z analýzy podmínek života ve školním prostředí, kde se vyskytuje vztahový trojúhelník: rodič-učitelé – žáci. Prvním klimatickým podtypem je škola, která je vedena autokraticky a od života je oddělena izolací. Způsob života v této škole určuje hlavně ředitel školy a pár vybraných učitelů. Ostatní nemají právo do řízení školy, jakkoliv vstupovat. Žáci, ale také rodičové jsou bráni jako podřízení. Nové metody se do prostředí školy nezavádějí. Druhým klimatickým typem je škola, která se vede také autokraticky, ale způsobem, který je blízký životu. V popředí je stále ředitel a vybraní učitelé, kteří rozhodují o všech činnostech a aktivitách školy. Ty se ve školním prostředí probíhají neustále. Konají se konference, pořádají se akce a výstavy nebo se zvou do školy známé osobnosti. Žáci a učitelé tak zastávají funkci pasivní. Pokud má někdo z nich nápad, tak je ihned zamítnut dominantními jedinci. Třetím klimatickým podtypem je škola, která je vedena již demokraticky, ale je od života izolovaná. Každý má právo se vyjádřit a zařadit se do řízení. Mezi učiteli, rodiči a žáky probíhá interakce. Ovšem pouze ve školním prostředí a mimo něj je to hodnoceno negativně. Posledním klimatickým typem je škola, která je demokratická a je vedena blízkým způsobem života. I zde probíhá kooperace mezi všemi účastníky. V popředí nestojí ředitel a dominantní učitelé, ale všichni jsou si rovni. Oni sami se v průběhu času zdokonalují. Vytvářejí se různorodé podněty k učení, které fungují i mimo organizovanou výuku. Pořádají se různá setkání a akce, které jsou uskutečňovány za podpory rodičů. Nové metody a formy jsou do výuky zainteresovány. Například se uplatňuje projektová výuka. (Grecmanová, 2008, s. 79-80).

Typy klimatu školy podle autentičnosti chování členů organizace

V tomto případě lze pojednávat o školách, kde se může vyskytovat uzavřené a otevřené klima. Otevřené klima školy je taková klima, kde se vyskytuje energetická a aktivní organizace, která dokáže zajistit a podpořit jedinci individuální potřeby. Charakteristickým znakem tohoto klimatu je jedinečné chování účastníků života školy. Naopak pro uzavřené klima je typické její lhostejnost, neochota k účastníkům. Působí jako organizace, která stagnuje (Grecmanová, 2008, s. 83-84).

Typy klimatu školy podle spokojenosti učitelů

Autor Fend v roce 1988 rozlišil školy s vysokou spokojeností učitelů od škol, které se charakterizují nízkou spokojeností. Pojednával o dobrých anebo špatných školách. Spokojenost učitelů roste, jestliže je skvělé sjednocení učitelů v daném kolektivu, pozitivní vnímání vedení školy či velká míra souhlasu v kolektivu. Učitelé mají možnost se častěji zapojovat do procesu rozhodování či plánování. Pokud se učitelé cítí dobře, tak mají lepší vztahy nejen mezi sebou, ale i žáci se svými učiteli. Opakem jsou již zmíněné špatné školy, kde usilují o zachování formality. Při organizaci a řízení školy se do popředí dostávají řídicí pracovníci, kteří nemají přehled, nepůsobí suverénně, a naopak vypadají chaoticky (Grecmanová, 2008, s. 84).

Pozitivní klima školy

Pokud žáci a učitele povzbuzující klima sblíží, mají příznivé podmínky pro úspěšné plnění daných úkolů a cítí se ve třídě dobře, tak se jedná o pozitivní klima školy. Naopak pokud je kvalita klimatu negativní, tak se ve škole a třídě vyskytuje nízká motivace a žáci se v ní necítí dobře. Je dáno, že bez pozitivního klimatu je nesmírně těžké vytvářet školy, které by efektivně fungovaly (Grecmanová, 2008, s. 84-85).

Pedagogové, kteří vyučují na škole s pozitivním klimatem chápou pocity žáků, více jim rozumí, chválí je a méně tíhnou k dominanci. Naopak v negativním klimatu se neberou ohledy na žákovi pocity, nedávají se najevo (Oswald, 1989 cit. dle Grecmanová, 2008, s. 86).

Podle autorky Doležalové má pozitivní klima několik znaků. Například jsou uvedeny ve slově KLIMA. Písmeno K vyjadřuje komunikaci a kooperaci, L představuje pozitivní, příjemné ladění, písmeno I znamená nejnútnejší inovace, M vyjadřuje používání moderních metod a písmeno A vyznačuje aktivitu (Doležalová, 2003 cit. dle Grecmanová, 2008, s. 85).

Pozitivní klima je nutné brát z pohledů žáků, učitelů a rodičů a veřejnosti. Z hlediska žáků, má pozitivní klima vliv na rozvoj osobnosti, zaručuje stejné podmínky pro všechny a pozitivní klima jim dává možnost zažít úspěch. Z pohledů učitelů je škola místo, kde rádi pracují, pochvalují si spolupráci s žáky, rodiči a jinými organizacemi a také se mohou díky pozitivnímu klimatu rozvíjet v oboru, být spokojeni a hodnotit objektivně. Dle rodičů má mít pozitivní klima školy vliv na jejich pedagogy. Ti mají mít stejný přístup ke všem žákům a každého z nich podporovat. Z hlediska veřejnosti musí škola žáky připravit k úspěšnému

zapojení do pracovního procesu, kteří se budou aktivně podílet na veřejném životě a budou žít poctivě (Grecmanová, 2008, s. 86).

2.3 Sociálně psychologický pohled na školní třídu, žáka a učitele

Dítě vstupuje do školy s odlišným statusem, s danými socioekonomickým i podmínkami rodiny, pohlavím a rasou. Postupné začleňování (participace) na sociálním životě může přinášet různé změny tohoto statusu a z něho vystupujících (vyplývajících) rolí. Na základě života ve třídě si dítě uspokojuje celou řadu sociálních potřeb. Původně stanovená struktura třídy, která byla formální se změní na neformální, žáci se ve třídě shlukují do referenčních skupin a také získávají kamarády či nepřátele. Školní třída je složitý a mnohvrstevnatý sociální svět, na jejichž utváření se podílejí žáci a učitelé. Třída může podporovat žáka ve výkonech, dát mu možnost zažít úspěch před ostatními, ale také neúspěch, možnost spolupráce či podvádění, ale i osvojení kooperace. Třída je jedinečným a v jistém smyslu neopakovatelným seskupením jedinců (Lašek, 2001, s. 8-13).

Školní třída je chápána z diagnostického pohledu jako soubor žáků, kteří ji charakterizují a zahrnuje jejich společné aktivity. Ale také je chápána jako sociální skupina, která je brána jako kompletní útvar a je závislá na množství podmínek. Zároveň je třída činitelem, který ovlivňuje interakci a vztah s učitelem, žáky mezi sebou a také rozvojem dispozic svých členů (Hrabal, 1989, s. 194 cit. dle Lašek, 2001, s. 9).

Autoři považují třídu za rozhodující místo pro interpersonální a vzdělávací vývoj žáka, který je velmi ovlivněn třídním klimatem a atmosférou (Moos a Trickett, 1973 cit. dle Lašek 2001, s. 13).

Nástupem do školy se z dítěte stává žák. Tato role nabízí možnost se vzdělávat, navázat nové sociální vztahy, ale také prostřednictvím tlaku norem po něm požaduje určité způsoby chování, které roli žáka přísluší. Dítě prožívá svou roli žáka, vnímá se v ní, je hodnoceno a vyhodnocuje se, udržuje sociální vztahy, je v interakci s druhými jedinci anebo si vytváří sebeobraz žáka, který je někdy odlišný od jeho sebeobrazu dítěte například v rodině či mimoškolní aktivitě (Lašek, 2001, s. 14).

Učitel se stává důležitou autoritou, zejména v prvních letech školního života. Přináší do školní třídy určitý druh řádu, obohacení, zlozvyky, ale i svůj pohled na roli žáka či styl výuky. Ve školní třídě by se měl učitel zaměřit na rozvoj jedince, kooperaci a měl by žáky motivovat k zájmu o vzdělávání. Hojně se stává, že učitel podléhá jedinečnému způsobu řízení svými nadřízenými, setkává se se směšnými hodnoceními inspektorů a je pod neustálou kontrolou žáků a jejich rodičů (Lašek, 2001, s. 26).

Kromě toho můžou mít učitelé vliv i na žákovu sebevědomí. V mladším školním věku se u žáků více rozvíjí sebehodnocení. To může daný učitel podpořit, když žáka chválí a podporuje jeho osobnost. Naopak se může stát, že žáka začne shazovat a ponižovat před třídou a tím může vzniknout u žáka pocit méněcennosti (Langmeier, Krejčíková, 2006, s. 140).

Podle Creemere a Tillema (1988, cit. dle Lašek, 2007, s. 26-27) jsou pro práci učitele důležité faktory. Mezi ně se řadí například kvalitní řízení práce, která je spojena s efektivní evaluací a zpětnou vazbou žáků. Učitel by se měl umět správně vyjadřovat, komunikovat nejen s žáky, ale i rodiči a měl by se orientovat a chápat sociální činnosti a celkově sociální vztahy v dané třídě.

3 MALOTŘÍDNÍ ŠKOLA

Malotřídní škola je taková škola, v jejíž jedné třídě jsou vzdělávání žáci více než jednoho ročníku. Takto spojeným, věkově smíšeným třídám se nazývá oddělení, které mohou nést v různých školách odlišné označení. Nejčastěji jsou značeny pořadovou číslovkou.

Základní školy je možno rozlišovat na základní školy plně organizované anebo neúplně organizované. Plně organizované se rozumí jako školy, které mají všech devět ročníků.

Malotřídní školy jsou typem neúplně organizované základní školy, poněvadž se jedná o školy pouze s jedním stupněm, která má méně než pět tříd. Je pro ně typické, že v jedné třídě jsou vyučováni žáci více než jednoho ročníku. V České republice lze organizovat pouze první stupeň základní školy. Tento typ školy se nachází především na venkově.

V současné české legislativě se pojem malotřídní škola neuzívá. Místo toho se používá pojem škola tvořená jednou, dvěma, třemi třídami prvního stupně, a to podle vyhlášky č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky. V zahraničí se pro pojem malotřídní škola používá pojem malá škola. Nemusí se však jednat o tento typ školy. Může se jednat pouze o velmi malé školy, které však mají pro každý ročník svou učebnu, učitele, a tak se může jednat o školu plně organizovanou. Například tomu tak je v Německu či Rumunsku. Když už se skutečně jedná o malotřídní školu, která je neúplně organizovaná, tak je ve většině evropských zemí organizován pouze první stupeň základní škol. Takové malotřídní školy jsou například ve Slovinsku nebo Norsku (Trnková, Knotová a Škarková, 2010, s. 11-13).

V současných podmínkách je pro malotřídní školu charakteristické jedna či dvě třídy. Avšak spadají sem i školy se třemi anebo čtyřmi třídami. Tento typ školy by měl být všude, kde je nutný výchovný a vzdělávací význam, a nebylo by možné zajistit výstavbu a fungování plně organizované školy. Cíle a úkoly jsou stejné jako na plně organizovaných školách. I malotřídní školy musí žáky naučit být úspěšní v oblastech přírodních a společenských věd tak, aby zvládaly přechody mezi určitými třídami a stupni škol. Také užívají a řídí se stejnými učebními plány a osnovami jako plně organizované základní školy na prvním stupni. Co se týče odlišnosti, tak malotřídní školy jsou jedinečné svou organizací a pátráním po formách výchovné a vzdělávací činnosti, které by splňovaly určité požadavky. Tím se odlišuje od běžných základních škol (Nelešovská a Spáčilová, 1999, s. 31).

Příhoda (1937, s. 6-7) uvádí, že každému dítěti má být dána příležitost ke vzdělávání.

Každé dítě by mělo mít stejné podmínky pro vzdělávání. Tudíž i malotřídní škola musí mít

stejný vzdělávací obsah jako jiné základní školy. Nesmí být rozdíl mezi obsahem vzdělávání, ale mohou nastat organizační a metodické změny. Podstatný problém u malotřídních škol může nastat v úrovni vzdělávání, při nichž by se mohlo stát, že stejné vzdělávání jako na obecných školách bude obtížné předat žákům v tomto typu školy.

3.1 Malotřídní školy – tradiční součást české školské sítě

V České republice, Evropě ale i na ostatních kontinentech jsou malotřídní školy součástí školské sítě. Výuka ve spojených ročnících neboli kombinovaných třídách je ve školství aplikovaná v zásadě ve dvou charakteristických případech. Zaprvé se jedná se o historicky starší podobu malotřídních škol. Jedná se o dobu v 19. a první polovině 20. století, kdy vznikala síť elementárních škol. Důvod, proč školy vznikaly je následující. V dané zemi byla síť škol nedostačující, řídká a byl zde malý počet učitelů. V současné době se malotřídky vyskytují především v ekonomicky méně vyspělých zemích. Zadruhé jde historicky mladší podobu malotřídek. Ty se vyskytují v místech, kde žije málo dětí a na základě toho škola nesplňuje státem stanovené minimum pro vznik samotného ročníku. A proto je zapotřebí dané ročníky spojit. Objevují se především v ekonomicky rozvinutějších zemích (Trnková, Knotová a Škarková, 2010, s. 15).

3.2 Historie a současnost malotřídních škol

Jako malotřídní školy byly označovány všechny prvně vznikající elementární školy, které vznikaly nejen na našem území, ale i v Evropě. A to z důvodu zavádějící povinné školní docházky. Avšak pojem malotřídní školy se objevil až ve školském zákoně z roku 1869 ve kterém bylo uvedeno, podle čeho ročníky rozdělovat. Po vzniku Československa určil Malý zákon, z roku 1922, kolik má být maximální počet žáků v dané třídě. Školský zákon z roku 1948 zavedl jednotnou školu, kde mohlo být v jedné třídě maximálně čtyřicet žáků. Jakmile jejich počet klesl na dlouhou dobu pod dvacet žáků, tak škola měla být zrušena. Z pohledu jednotného elementárního školství měla mít každá třída své oddělení s určitými neredukovanými osnovami. Na základě tohoto se zrovnoprávnili všechny primární školy. Pojem malotřídní škola se změnil na škola s malým počtem tříd. To mělo značit rovnocennost se školou národní. Ve druhé polovině 80. let se hovořilo o zrušení malotřídních škol. Avšak po politické situaci po roce 1989 se mohly obce stát zřizovatelem škol, a tak v období od 1990-1996 vzniklo dokonce 257 malotřídních škol (Průcha, 2009, s. 303-304).

Co se týče současné doby, tak po roce 2000 byly ve vzdělávací politice vypracovány klíčové školsko-politické dokumenty, které ovlivnily vytvoření legislativy. Školství v České republice má tři úrovně řízení. Jedná se o úroveň národní (popřípadě státní), regionální (popřípadě krajskou) a místní (popřípadě obecní). V nynější době organizaci vzdělávacího systému na národní úrovni zastupuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Od roku 2005 platí nový školský zákon č. 561/2004 Sb. a s ním jsou dány nové minimální počty žáků na 1. stupni základních škol. Škola s jednou třídou má mít minimálně 10 žáků, škola s dvěma třídami 12 žáků v průměru na třídu, škola se třemi třídami 14 žáků v průměru na třídu a škola, která má dokonce čtyři a více tříd tak má obsahovat v průměru na třídu 15 žáků. Výjimka nastává v případě, kdy sám zřizovatel uhradí zvýšené výdaje na vzdělávací úkony školy a tím pádem může být škola do 4 dětí. V současné době vytváří malotřídní školy významný podíl základních škol v ČR (Průcha, 2009, s.304-305).

3.3 Výhody a nevýhody malotřídních škol

Tak jako každé jiné školy, tak i malotřídní školy mají své kladné a záporné stránky. Malotřídní školy jsou stejně potřebné jako plně organizované školy. Mají předpoklady všestranně rozvíjejícího vyučování. Výhodou jsou jejich třídy s nízkým počtem žáků, kteří se tak mezi sebou dobře znají. Učitelé tak mají možnost se každému věnovat individuálně a zároveň mohou ve třídě nastavit toleranci a respekt. Výhodou je i budova školy, která je zpravidla menší a tím i přehlednější. Osoby, které se v budově školy pohybují, se mezi sebou znají. To znamená, že žáci znají dobře všechny učitele, spolužáky, ale i osoby, které jsou zaměstnány například v jídelně či družině. Na tomto základě se mohou žáci lépe adaptovat do tohoto prostředí. Pozitivní vliv může mít i věkově smíšená třída žáků. Ti se od sebe mohou vzájemně přiučovat. Žáci z první třídy se mohou během vyučování dozvědět nové informace a fakta, které jsou primárně směřovány na starší žáky. Dále mají možnost větší samostatnosti. Například si osvojují práci ve skupinách, která vede ke vzájemné komunikaci, spolupráci a podpoře. Ovšem i na takovém malém kolektivu mohou vznikat konflikty, které se dokážou zachytit v začátcích, na základě nízkého počtu žáků. Vyučování má často prvky alternativní pedagogiky, při které se bohatěji rozvíjí osobnost jedince a interakce mezi žáky a učitelem. Na malotřídní škole vyučuje malý počet učitelů. To může být výhodou i nevýhodou. Vzájemně se mohou ovlivňovat, spolupracovat, ale i spolu nevycházet, což by vedlo k napjaté atmosféře ve školském zařízení. Kromě toho mají učitelé velký kontakt s rodiči žáků. Znají se s nimi, tím pádem

mohou zvolit správnou komunikaci, která odpovídá dané situaci. Učitelé tak mohou snáz shánět pomoc při organizování akcí, projektů a podobně. Ovšem celková organizace a příprava na výuku je dosti náročná. Učitelé musí umět zrealizovat výuku dvou a více ročníků ve stejném okamžiku. Náročné je i posuzování a hodnocení žáků, které by mělo být nestranné a spravedlivé pro všechny. Učitelé se zde snaží nalézt optimální model, při kterém by se uplatňovala žákova samostatnost a určité metody při výuce. Malotřídní školy mají větší možnosti, jak žáky učit historii jejich vesnice nebo jaké zvláštnosti se tam vyskytují. Čím menší počet žáků, tím rychlejší seznámení mezi sebou a tím snadnější adaptace a pochopení daného prostředí sociálního, ale i přírodního (Emmerová, 1998-1999, s. 88-89).

Jistou výhodou je již zmíněná samostatnost. Tím, že žáci měli větší možnost se sami učit, počítat či psát je posunulo o úroveň výš k samostatnosti. Kdežto v městských školách probíhalo kolektivní vyučování, kde se poměrně velká část vyučování propovíдало. Výhodou se stává i to, že třídní učitel se stává pro žáky bližším člověkem. Může to pro ně být takový druhý otec či matka, kteří je vychovávají ve školském zařízení (Příhoda 1937, s. 7).

Ve třídách malotřídních škol nenajdeme příliš soukromí a anonymity, což vyhovuje zejména žákům mladšího školního věku. Ty mohou získávat své vzory ve starších dětech a přiučí se tak vzájemnému respektu mezi sebou. Naopak starší děti mají pocit zodpovědnosti, když pomáhají mladším žákům a zároveň již plní náročnější úkoly. Pokud starší žáci přestupují na druhý stupeň a začínají docházet do plně organizované školy, tak se mohou setkávat s častější soutěživostí mezi vrstevníky v kolektivu, na což nejsou zvyklí z malotřídních škol, kde soutěživost utlumují (Průcha, 2006, s. 306).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 ÚVOD K PRAKTICKÉ ČÁSTI

Cílem bakalářské práce je zjistit, jaké klima se vyskytuje na prvním stupni ve vybraných malotřídních školách a porovnat klima třídy aktuální a preferované.

Školní prostředí vytvářím základ pro vznik a kvalitu klimatu. Školní prostředí je jedno z hlavních částí životního prostředí, kterým je člověk ovlivněn. Klima třídy je vytvářeno postupně. Proto se jedná o dlouhodobý jev, který je v každé třídě, ale může být i v každé hodině rozdílný (Kašpárková, 2007, s. 26).

Ve školním věku se rozvíjejí vztahy s různými lidmi mimo rodinu. A tak v rámci různých sociálních skupin získává dítě odlišné role, ke kterému se váže určité sociální postavení. Ve školní třídě má dítě specifickou roli spolužáka, jehož typickými znaky jsou souřadnost a nevyběrnost. Během prvních let školní docházky se vztahy mezi dětmi mění a na tomto základě vzniká hierarchizovaná struktura. V ní má každý svoji pozici. Školní třída se projevuje dvojitým způsobem – při vyučování a o přestávkách. Rozdělují se dva klíčové faktory, které ovlivňují postavení dítěte ve třídě. A to na oblíbenost, neoblíbenost a obdiv – přehlížení – opovržení. Pro neoblíbené děti je charakteristické, že jim ostatní nerozumějí a tím je odstraňují (Vágnerová, 2012, s. 345-348).

Množství sociálních prvků ve školní třídě napomáhá ke vzniku různých sporů, problémů a konfliktů. Konflikty ke škole patří a jedná se o přirozený fenomén, který ovlivňuje bezprostřední interakci účastníků a vztahy mezi nimi (Gillernová, Krejčová, 2012, s. 28-29). Ve výzkumu se zaměřujeme na žáky prvního stupně, kteří se vzdělávají na malotřídních základních školách.

Dle Trnkové, Knotové, Škarkové (2010, s. 11-12) je za malotřídní školu považována škola, ve které se v minimálně jedné třídě vzdělávají žáci dvou a více ročníků. Žáci, kteří navštěvují tento typ školy, mají spolužáky v různém věku. A tak se může ve třídě objevovat klima, které každý vnímá jinak. Většinou se malotřídní školy objevují na venkovech, kde se všichni dobře znají. A proto je možné, že klima tříd bude mít dobré výsledky.

Ve výzkumu použijeme dotazníkové šetření My Class Inventory. Zaměříme se na dvě formy klimatu. Zajímá nás, jaké klima panuje ve třídě v současnosti a jaké klima si žáci přejí, aby se cítili ve své třídě dobře. Výzkum by mohl pomoci k odhalení rizikového chování, například šikany ve třídě či pomoci malotřídní škole, aby mohla vytvořit minimální preventivní program, který povede ke stmelení kolektivu žáků a tím možnost ke zlepšení klimatu ve třídě.

4.1 Cíle výzkumu

4.1.1 Hlavní výzkumný cíl

Hlavním výzkumným cílem bakalářské práce je zjistit, **jaké je klima třídy na prvním stupni na vybraných malotřídních školách.**

4.1.2 Dílčí výzkumné cíle:

1. Zjistit, jaké klima se ve třídě aktuálně vyskytuje.

V rámci aktuálního klimatu zkoumáme spokojenost žáků ve třídě, jestli se zde vyskytují třenice, zda probíhá soutěživost mezi žáky ve třídě, jak vnímají žáci obtížnost učení a jaká je soudržnost třídy.

2. Zjistit, jaké klima by žáci preferovali ve třídě.

Zde nás zajímá, jakou spokojenost ve třídě by žáci preferovali, jaká je preferovaná třenice ve třídě, dále soutěživost ve třídě a preferovaná obtížnost učení a jaká by podle žáků měla být soudržnost třídy.

4.2 Výzkumné otázky a stanovené hypotézy

Z cílů, které jsou uvedené výše, vycházejí výzkumné otázky.

4.2.1 Hlavní výzkumná otázka:

Hlavní výzkumnou otázkou je, jaké je klima ve školní třídě na prvním stupni ve vybraných malotřídních školách?

4.2.2 Dílčí výzkumné otázky:

VO1 Jaké je aktuální klima ve školní třídě?

VO1.1 Jaká je aktuální spokojenost ve třídě?

VO1.2 Vyskytují se aktuálně ve třídě třenice?

VO1.3 Vyskytuje se aktuálně soutěživost ve třídě?

VO1.4 Jaká je aktuálně ve třídě obtížnost učení?

VO1.5 Jaká je aktuálně soudržnost třídy?

VO2 Jaké je preferované klima ve školní třídě?

VO2.1 Jaká je preferovaná spokojenost ve třídě?

VO2.2 Jaká je preferovaná třenice ve třídě?

VO2.3 Jaká je preferovaná soutěživost ve třídě?

VO2.4 Jaká je preferovaná obtížnost učení ve třídě?

VO2.5 Jaká je preferovaná soudržnost třídy?

VO3 Jsou rozdíly v hodnocení aktuálního klimatu třídy u chlapců a dívek?

H Existuje statisticky významný rozdíl v hodnocení aktuálního klimatu třídy u chlapců a dívek?

V bakalářské práci budeme používat kvantitativní výzkum. Metodu jsme si zvolili dotazníkové šetření. Přesněji se jedná o dotazník MCI – My Class Inventory, který je rozdělen na dvě formy. Na formu preferovanou a aktuální. Tento typ dotazníků je doporučen pro žáky 3.-6. třídy.

Kvantitativní výzkum jsme si zvolili z důvodu, většího počtu škol a tím pádem větší možnosti zjištění, jaké klima panuje ve třídách v různých malotřídních školách.

4.3 Výzkumný nástroj

V bakalářské práci jsme zvolili metodu dotazníkového šetření. Přesněji se jedná o dotazník My Class Inventory (MCI), který byl vytvořen pro poznání klimatu třídy na základní škole. Dotazníková metoda My Class Inventory (Actual and Preferred short form) pochází od Australských autorů B. J. Fräsera a D. L. Fishera (1986). Do českého prostředí byl přeložen a používá se v podobě jako Naše třída (J. Lašek a J. Mareš, 2001). Tato metoda je určena pro žáky 3.-6. třídy základních škol, ale i pro žáky základních škol s poruchami čtení. Je tedy zaměřená na žáky od 8 do 12 let. Dotazník je rozdělen na 2 části. Na formu aktuální, která zjišťuje současné klima ve třídě, a na formu preferovanou. Zde se zjišťuje přání žáků, které se týká klimatu jejich třídy. Tento typ dotazníku obsahuje 25 položek, pomocí nichž zjišťuje 5 proměnných klimatu ve třídě základní školy. Vyplnění dotazníku trvá zhruba 20 minut. Každý žák vyplňuje dotazník samostatně a odpovídá na otázky dichotomicky Ano-Ne. Jde o tyto proměnné, které jsme dále uvedli do tabulek spolu s konkrétními otázkami (Lašek, 2007, s. 54):

1. Spokojenost ve třídě (5 otázek)
2. Třenice ve třídě- (5 otázek)
3. Soutěživost ve třídě (5 otázek)

4. Obtížnost učení (5 otázek)

5. Soudržnost třídy (5 otázek)

1. Spokojenost ve třídě	1.	V naší třídě baví děti práce ve škole.
	6.	Některé děti nejsou v naší třídě šťastné. (R)
	11.	Děti z naší třídy mají svou třídu rády.
	16.	Některým dětem se v naší třídě nelíbí. (R)
	21.	V naší třídě je legrace.
2. Třenice ve třídě	2.	V naší třídě se děti mezi sebou pořád perou.
	7.	Některé děti v naší třídě jsou lakomé.
	12.	Mnoho dětí z naší třídy dělá spolužákům naschvály.
	17.	Určité děti z naší třídy vždy chtějí, aby bylo po jejich, aby se jim ostatní děti přizpůsobily.
	22.	Děti z naší třídy se mezi sebou hodně hádají.
3. Soutěživost ve třídě	3.	V naší třídě děti mezi sebou často soutěží, aby se dozvěděly, kdo je nejlepší.
	8.	Mnoho dětí z naší třídy si přeje, aby jejich práce byla lepší než práce spolužáků.
	13.	Některým dětem v naší třídě je nepříjemné, když nemají tak dobré výsledky jako druzí žáci.
	18.	Některé děti z naší třídy se vždycky snaží udělat svou práci lépe než ostatní.
	23.	Několik dětí v naší třídě chce být pořád nejlepší.
4. Obtížnost učení	4.	V naší třídě je učení těžké, máme moc práce.
	9.	Mnoho dětí z naší třídy dokáže udělat školní práci bez cizí pomoci. (R)
	14.	V naší třídě umí pracovat jen bystré děti.
	19.	Práce ve škole je namáhavá.
	24.	Většina dětí v naší třídě ví, jak má dělat svou práci, jak se učit. (R)
5. Soudružnost třídy	5.	V naší třídě je každý mým kamarádem.
	10.	Některé děti v naší třídě nejsou mými kamarády. (R)
	15.	Všechny děti v naší třídě jsou mí důvěrní přátelé.
	20.	Všechny děti v naší třídě se mezi sebou dobře snášejí.
	25.	Děti z naší třídy se mají mezi sebou rády jako přátelé.

Tabulka 1: Rozdělení jednotlivých položek v dotazníku MCI – aktuální forma

1. Spokojenost ve třídě	1.	V naší třídě by měla děti víc bavit práce ve škole.
	6.	V naší třídě jsou děti, které by kvůli škole měly být nešťastné. (R)
	11.	Děti v naší třídě by měly mít třídu raději, než teď mají.
	16.	V naší třídě by měly být i děti, kterým se ve třídě nelíbí. (R)
	21.	V naší třídě by měla být větší legrace.
2. Třenice ve třídě	2.	V naší třídě by mělo být mezi dětmi víc pranic.
	7.	Některé děti v naší třídě by měly být víc lakomé.
	12.	Děti v naší třídě by měly dělat ostatním spolužákům více naschválů než teď.
	17.	Určité děti v naší třídě by měly mít právo, aby bylo po jejich, aby se jim ostatní děti přizpůsobily.
	22.	Děti v naší třídě by se měly mezi sebou víc hádat.
3. Soutěživost ve třídě	3.	V naší třídě by děti měly mezi sebou pořád soutěžit, aby se dozvěděly, kdo je nejlepší.
	8.	Mnoho dětí v naší třídě by si mělo přát, aby jejich práce byla lepší než práce spolužáků.
	13.	Některým dětem v naší třídě by mělo víc vadit, že nemají tak dobré výsledky jako jiní žáci.
	18.	Některé děti z naší třídy by se měly vždycky snažit udělat svou práci lépe než ostatní.
	23.	Několik dětí v naší třídě by mělo být pořád nejlepší.
4. Obtížnost učení	4.	V naší třídě by mělo být těžší učení, mělo by být víc práce.
	9.	Mnoho dětí v naší třídě by mělo umět udělat svou práci bez cizí pomoci. (R)
	14.	V naší třídě by měly umět pracovat jen bystré děti.
	19.	Práce ve škole by měla být namáhavější, než je.
	24.	Většina dětí v naší třídě by měla už vědět, jak má dělat svou práci, měla se umět učit. (R)
5. Soudružnost třídy	5.	V naší třídě by každý měl být mým kamarádem.
	10.	Některé děti v naší třídě by neměly být mými kamarády. (R)

	15.	Všechny děti v naší třídě by měly být mými důvěrnými přáteli.
	20.	Všechny děti v naší třídě by se měly mezi sebou dobře snášet.
	25.	Děti z naší třídy by se měly mít mezi sebou rády, být přáteli.

Tabulka 2: Rozdělení jednotlivých položek v dotazníku MCI – preferovaná forma

Autoři doporučují dát napřed dotazníkové šetření s preferovanou formou a po 14 dnech dotazník s aktuální formou. Při vyhodnocování dotazníku se používá přiřazování bodů. Každá odpověď 'Ano' se skóruje 3 body, odpovědi 'ne' je připisován 1 bod. Reverzní položky budou při vyhodnocování překódovány. Pokud je řádek nevyplněný, tak se skóruje 2 body. U každé proměnné, kterých je 5, se dosažené body sčítají a zapisují na dolní kraj dotazníku. Žák může u každé proměnné získat minimálně 5 bodů a maximálně 15 bodů.

Podle Čapka (2010, s. 253-260) se za pozitivní hodnocení považují vysoké hodnoty v oblasti soudržnosti a spokojenosti třídy. Čím vyšší, tím lepší. Pokud jsou hodnoty vysoké u soutěživosti a třenic ve třídě, tak jsou považovány za negativní. Čím vyšší, tím hůře. Na základě bližšího zkoumání hodnot dojdeme k celkovému hodnocení klimatu dané třídy, školy.

4.4 Výzkumný soubor a realizace výzkumu

Základní výzkumný soubor tvoří žáci vybraných malotřídních škol prvního stupně.

V České republice bylo ke dni 30.6.2020 zapsáno celkem 4 214 základních škol, z nichž bylo 1 342 škol malotřídních. Jednalo se dohromady o 2 398 tříd s malotřídní výukou. Celkově se vzdělávání na základních malotřídních školách po celém území České republiky účastnilo 83 336 žáků (MŠMT, 2020).

V rámci výzkumného šetření jsme nejprve udělali prostý náhodný výběr kraje, ve kterém se uskuteční naše šetření. Zvoleným krajem se stal kraj Jihomoravský. Proces prostého náhodného výběru jsme zopakovali k vybrání okresu v daném kraji. Na tomto základě nám vyšel okres Hodonín. Dále jsme sestavili seznam malotřídních škol v České republice, který vychází z údajů Rejstříku škol a školských zařízení v České republice (MŠMT). Následně jsme vybrali několik malotřídních škol, které byli osloveni k účasti na výzkumu.

Dle údajů MŠMT (2020) bylo ve školním roce 2019/2020 v Jihomoravském kraji zapsáno 164 malotřídních škol. To je největší počet malotřídních škol ze všech krajů v České republice.

Výzkumu se zúčastnilo 6 malotřídních škol, které se vyskytují v okrese Hodonín. Dotazníkové šetření se podalo žákům 3.-5. třídy. Žákům vybraných tříd byly rozdány vytištěné dotazníky a zároveň předány instrukce k vyplnění dotazníku pomocí třídních učitelů. Vyplnění dotazníků v každé třídě vyžadovalo zhruba 15 minut. Celkově bylo dáno 120 dotazníků. Od 7 respondentů se nám nevrátili obě formy. Dohromady jsme dostali zpět 113 dotazníků. Návratnost dotazníků byla 94 %. Je potřeba zmínit, že všechny školy, na kterých jsme výzkum realizovali, tak projevíly zájem o zaslání získaných výsledků výzkumu. Chtějí s případnými výsledky pracovat a zkvalitňovat prostředí tříd a školy.

4.5 Způsob zpracování dat

Všechny získaná data z našeho výzkumu byla převedena a utříděna pomocí Microsoft Excel. Za účelem zjištění všech výzkumných otázek byla vytvořena tabulka četnosti, do které jsou jednotlivé data zaznamenána. Pro náš hlavní výzkumný cíl-zjistit, jaké klima třídy se vyskytuje na prvním stupni vybraných malotřídních škol jsme použili metodu sčítací a následný aritmetický průměr. Výsledky pěti oblastí jsme porovnali s výsledky Jana Laška z roku 2001. K vyhodnocení výzkumných otázek, které se týkají aktuální i preferované formy třídního klimatu (dílní výzkumné otázky), jsme použili popisnou statistiku. Přesněji jsme použili aritmetický průměr. Rozdíly v hodnocení aktuálního klimatu třídy (dílní výzkumná otázka VO3) v závislosti na pohlaví byla prozkoumána pomocí testu Chí – kvadrát a kontingenční tabulky.

Data obsažená v tabulce četnosti byly prezentovány v názorné podobě. K tomu jsme využili sloupcový diagram.

Sběr dat probíhal ve dvou fázích, a to v rozmezí čtrnácti dnů v měsíci březnu, poněvadž dotazníkové šetření je rozděleno na dvě formy. Naše výsledky poté porovnááme s výsledky Laškovými, který provedl výzkum na základních školách po České republice. Celkem byl výzkum proveden u 863 žáků z 24 tříd základních škol (Lašek, 2001, s. 56).

Do tabulek, které se vyskytují níže, jsme uvedli výsledky dotazníku MCI aktuální a preferované formy Jana Lašky (2001, s. 56-57).

Charakteristika klimatu	Aritmetický průměr	Pásmo běžných hodnot
Spokojenost ve třídě	12,20	10,0-14,4
Třenice ve třídě	9,97	6,9-13,1
Soutěživost ve třídě	12,24	9,7-14,8
Obtížnost učení	8,67	6,2-11,1
Soudržnost třídy	9,63	6,4-12,9

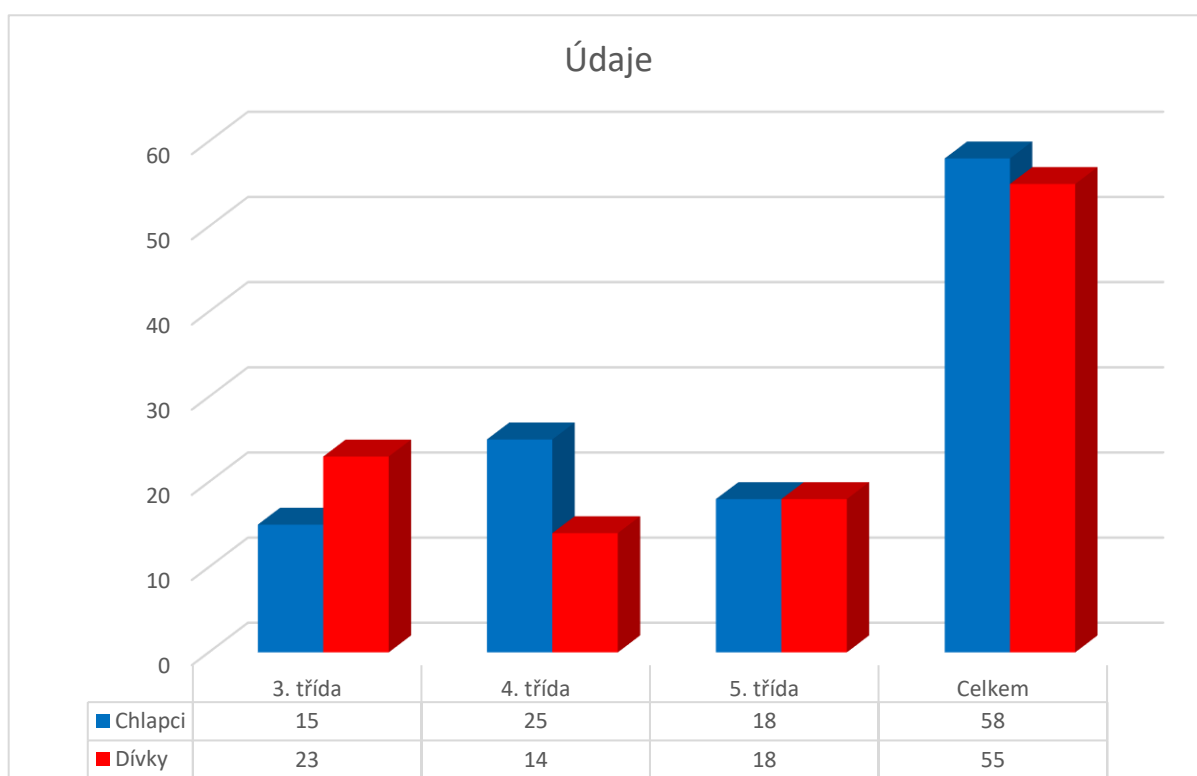
Tabulka 3: Aktuální forma dle Laška (2001)

Charakteristika klimatu	Aritmetický průměr	Pásmo běžných hodnot
Spokojenost ve třídě	13,24	10,8- 15
Třenice ve třídě	5,75	5-7,21
Soutěživost ve třídě	10,74	8,23-13,25
Obtížnost učení	6,09	5-7,88
Soudržnost třídy	13,02	11,0- 14,97

Tabulka 4: Preferovaná forma dle Laška (2001)

5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

V páté kapitole se zabýváme analýzou a interpretací dat. Analyzovaná data objasňuje pomocí stanovených výzkumných cílů. Interpretované výsledky jsme rozpoznávali pomocí standardizovaného dotazníku, které má určité bodové hodnocení. Z toho jsme při interpretaci vycházeli. Výzkumné šetření probíhalo zmíněnou formou dotazníku My Class Inventory neboli MCI. Tento typ dotazníku má dvě formy – aktuální a preferovanou. Je určen pro žáky 3.- 6. třídy. Na vybraných malotřídních školách se do šetření zapojili žáci 3.-5. tříd. Celkem se šetření zúčastnilo 113 respondentů, kteří vyplnili obě formy dotazníku.

Graf 1: Demografické údaje o žácích

Do dotazníkového šetření byli přidány dvě položky, které zjišťují biologické pohlaví respondentů a ročník, do kterého docházejí. Dohromady se jedná tedy o 58 chlapců a 55 dívek, kteří chodí do různých ročníků na prvním stupni malotřídních škol. Po sečtení položek dotazníku je patrné, že nejvíce chlapců dochází do 4. třídy a to konkrétně 25. Naopak nejvíce dívek, přesněji 23, navštěvuje 3. třídu. Z Grafu 1 vyplývá, že do 5. třídy dochází na vybraných malotřídních škol stejný počet chlapců a dívek, a to 18. Nejméně, 15 chlapců navštěvuje třetí třídu. Nejmenší počet dívek je 14 a ty navštěvují 4 třídu.

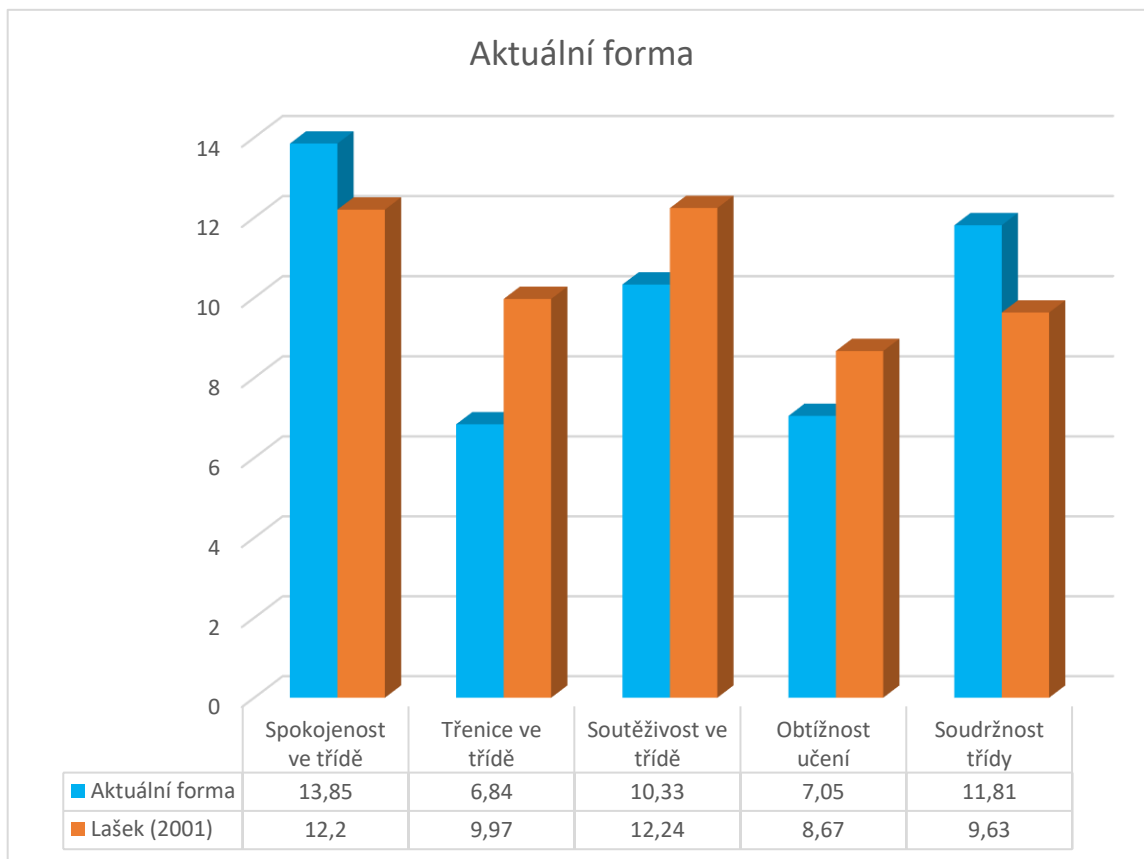
Úkolem prvního dílčího cíle bylo zjistit, **jaké klima se ve třídě aktuálně vyskytuje.**

K tomuto zjištění nám pomohlo z dotazníkového šetření celkem 25 položek, které spadají do 5 proměnných. Naše výsledky jsme porovnali s výzkumem Jana Laška (2001), který provedl výzkum klimatu na běžných základních školách po celé České republice. Jeho výzkumného šetření se zúčastnilo 863 žáků.

Nejprve jsme údaje našeho šetření zveřejnili do tabulky a poté do grafické podoby.

Charakteristika klimatu	Aktuální forma	Lašek (2001)	Pásmo běžných hodnot
Spokojenost ve třídě	13,85	12,2	10,0-14,4
Třenice ve třídě	6,84	9,97	6,9-13,1
Soutěživost ve třídě	10,33	12,24	9,7-14,8
Obtížnost učení	7,05	8,67	6,2-11,1
Soudržnost třídy	11,81	9,63	6,4-12,9

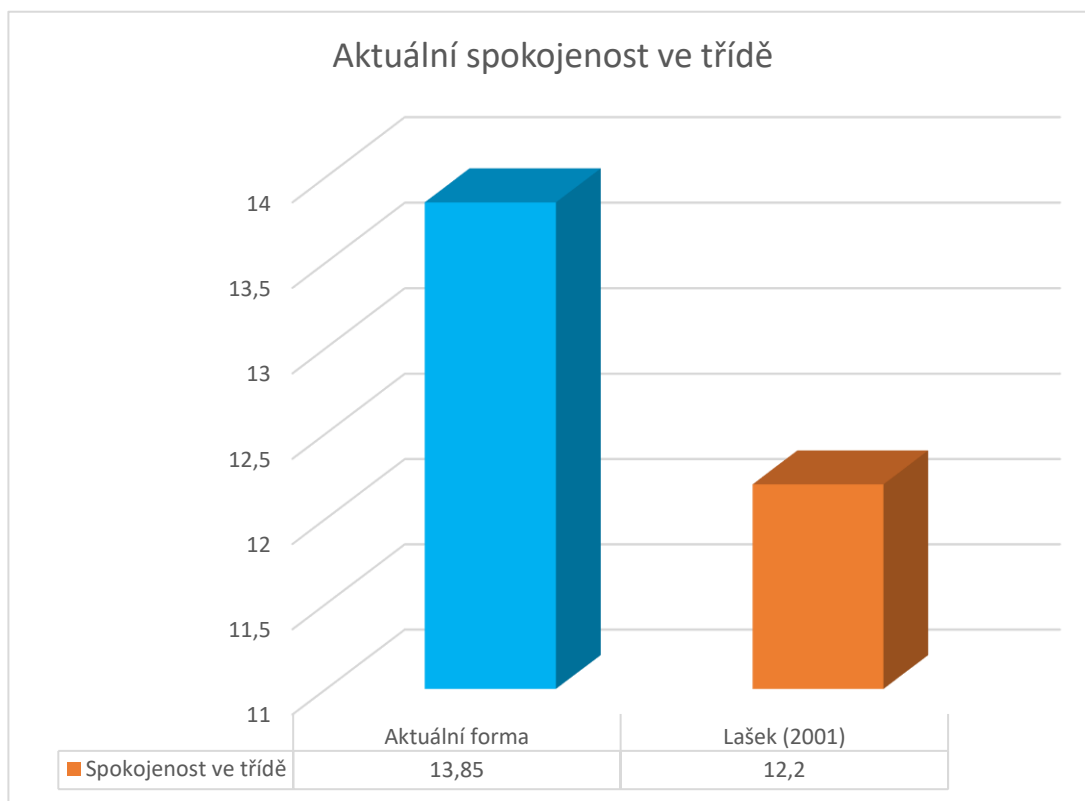
Tabulka 5: Hodnoty aktuální formy

Graf 2: Aktuální forma klimatu na malotřídních školách

Z Grafu 2 nám na první pohled vyplývá, že spokojenost ve třídě a soudržnost třídy dosahuje vysokých hodnot, které jsou tím pádem brány velmi pozitivně. Obě tyto proměnné dosahují vyšších výsledků, než je tomu ve výzkumu Laška. U soudržnosti třídy je aktuální forma vyšší o více než dva body, jak je tomu v Laškově výzkumu. To se hodnotí jako pozitivní výsledek. Z toho plyne, že se žáci ve svých třídách cítí dobře. Naopak velmi nízké hodnoty jsou v aktuální formě třenice ve třídě. V porovnání s výsledky Laška jsou aktuální třenice ve třídě mnohem nižší než v jeho výzkumu. Soutěživost ve třídě dosahuje hodnoty 10,33 a obtížnost učení hodnoty 7,05. Celkově je aktuální klima tříd na malotřídních školách velmi pozitivní v porovnání s výzkumem Jana Laška. V následujících dílčích cílech každou proměnnou rozebereme, abychom zjistili jejich aktuální stav.

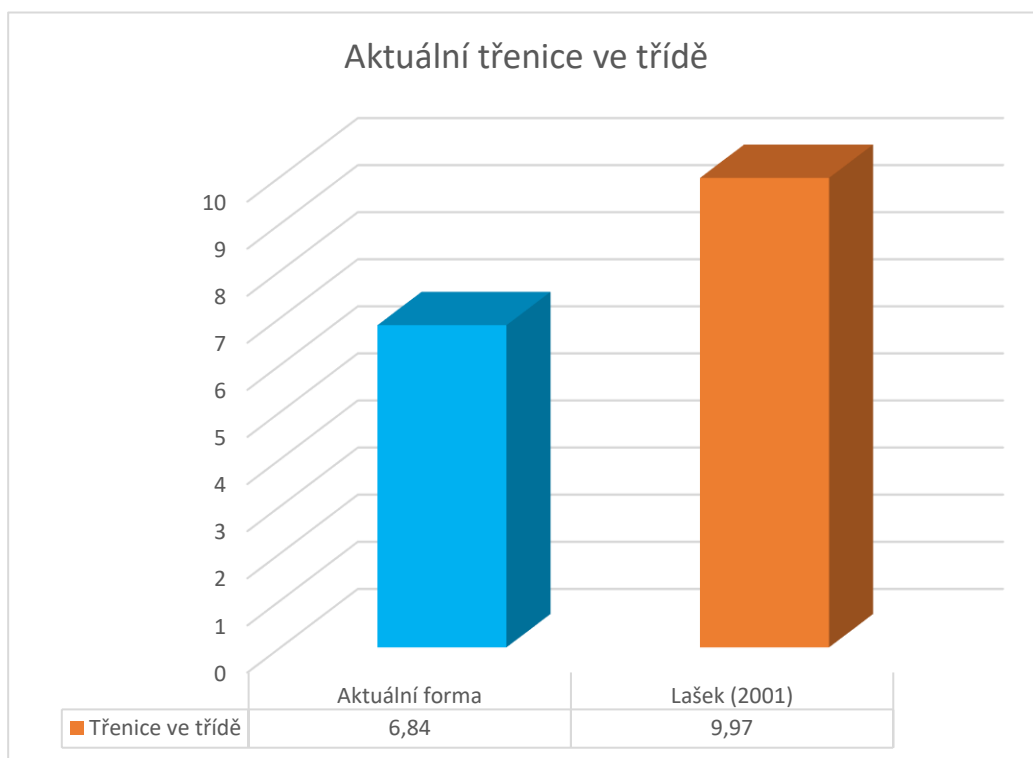
Mezi další dílčí cíle patří zjistit, **jaká je aktuální spokojenost žáků ve třídě**, jestli se zde vyskytují **třenice**, zda probíhá **soutěživost** mezi žáky ve třídě, jak vnímají žáci **obtížnost učení** a jaká je **soudržnost třídy**. Všechny tyto proměnné porovnáváme s již zmíněným výzkumem od J. Laška z roku 2001.

Graf 3: Aktuální spokojenost ve třídě

Jako první jsme zjišťovali pomocí dotazníku, jak jsou žáci v současné době **spokojeni ve třídě**. Ke zjištění aktuální spokojenosti ve třídě jsou určeny potřebné otázky č. 1, 6, 11, 16 a 21 v dotazníku. Otázky č. 6 a 16 jsou reverzní položky, které jsme při vyhodnocování překódovali. Proměnná aktuální spokojenosti dosahuje hodnoty 13,85 a je mnohem vyšší, než je tomu u výzkumu Laška, který zjistil od žáků výsledek 12,2. Plyne z toho výsledek, že aktuální spokojenost je vysoká a žáci se ve svých třídách na malotřídních školách cítí dobře. Všichni chlapci uvedli, že je v současné době ve třídách legrace a zábava. Z dívek si to dvě nemyslí, zbytek ano. Určitě toto tvrzení pomáhá tomu, že žáci mají svou třídu rádi.

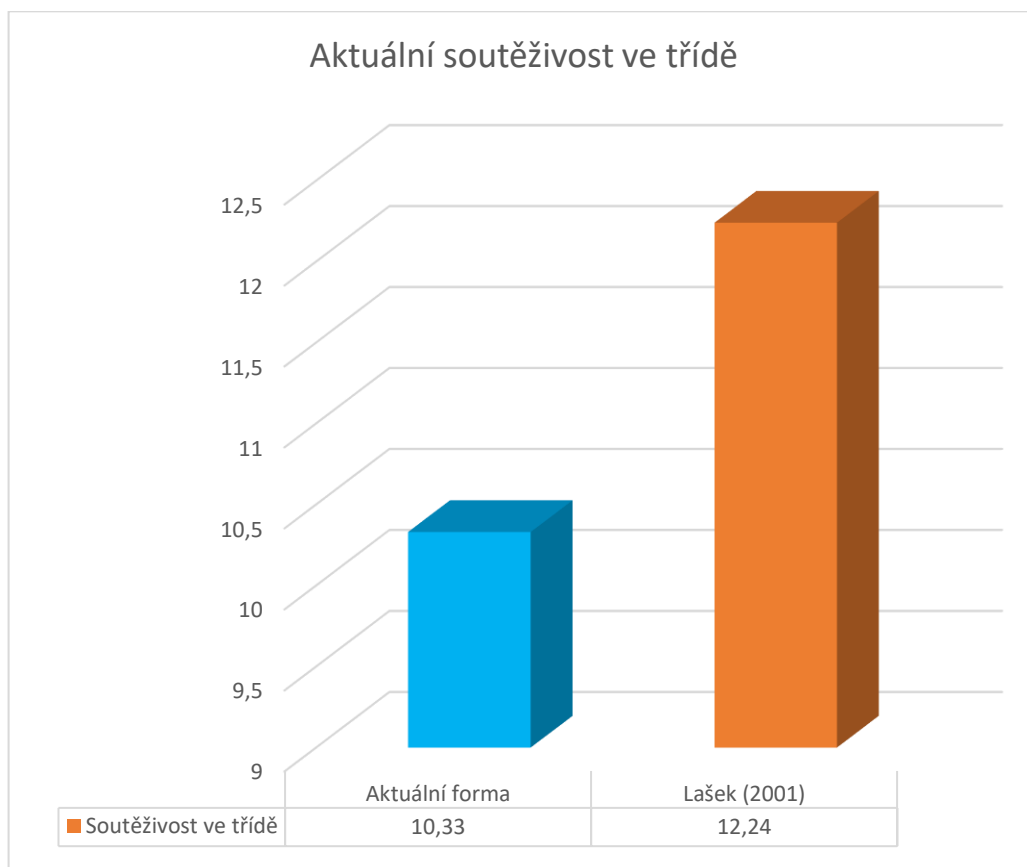
Další proměnná se zabývá **třenici ve třídě**.

Graf 4: Aktuální třenice ve třídě

Ta byla zjišťována pomocí otázek č. 2, 7, 12, 17, 22. Z Grafu 5 vyplývá, že žáci mají pocit, že se třenice ve třídě objevuje v malé míře. Celkem 96 % žáků na otázku č. 2 „*V naší třídě se děti mezi sebou pořád perou*“ zvolili odpověď ne. Ve čtyřech případech byla vybrána odpověď ano. Jeden žák ze 4. třídy, který zvolil odpověď ano, napsal vedle otázky poznámku: „Někdy, ale ze srandy“. To vypovídá o tom, že žáci jsou seznámeni s faktem, že násilím se nic neřeší a dodržují tak třídní pravidla, na kterých se shodli jako skupina. Dohromady aktuální třenice třídy dosáhla hodnoty 6,84, což je mnohem menší hodnota než ve druhém výzkumu, kde byla hodnota 9,97.

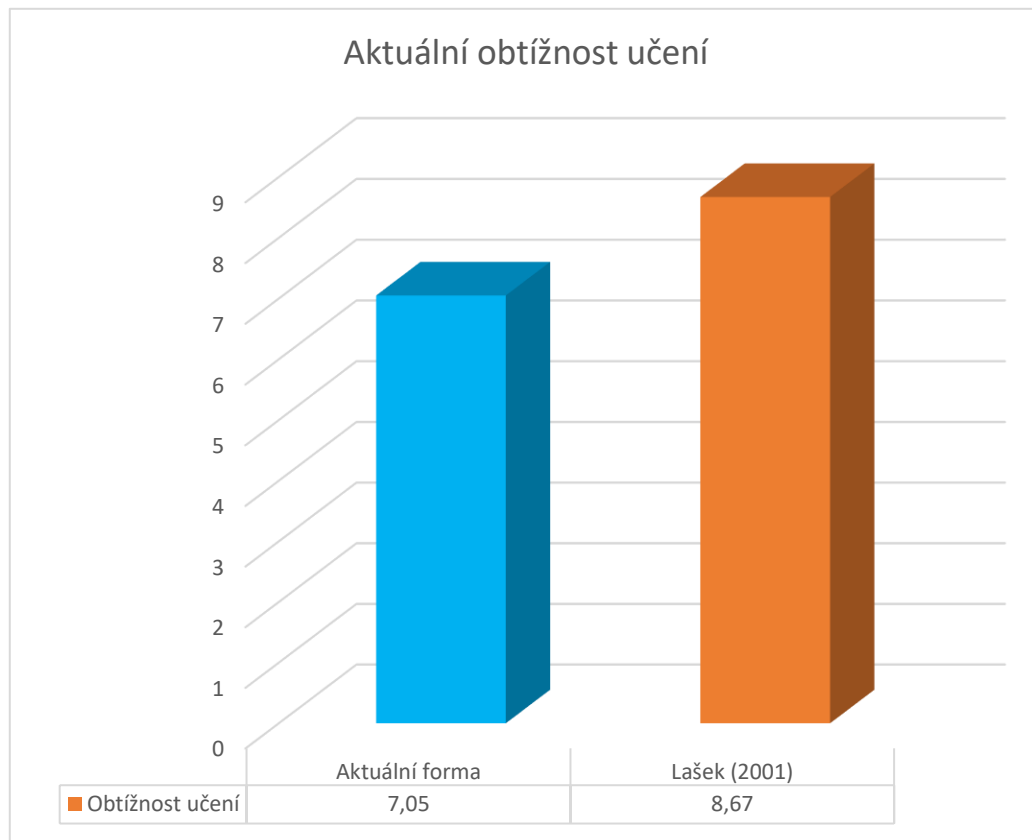
Další dílčí cíl měl za úkol zjistit, jaká je v současné době **soutěživost ve třídě** a jestli ji žáci pocítují.

Graf 5: Aktuální soutěživost ve třídě

Ke zvolené proměnné se vztahuje Graf 5. K odhalení výsledků posloužily z dotazníku otázky č. 3, 8, 13, 18, 23. Přestože z celkového hodnocení vyplývá, že hodnota aktuální soutěživosti je 10,33 a je mnohem nižší než ve výzkumu Laška, kde dosáhla hodnoty 12,24, tak malá část žáků odpovídala na otázky, které k tomu byly určené, ano. Například se vyskytovala odpověď ano na otázku č. 3: „*V naší třídě děti mezi sebou často soutěží, aby se dozvěděly, kdo je nejlepší.*“ Jednalo se ale o zlomek žáků. Myslíme si, že v dnešní době se nejen ve školním prostředí, ale i v běžném životě, soutěží o to, kdo je nejlepší a kdo udělá práci nejlépe či nejrychleji. V současnosti se na malotřídních školách vyskytuje soutěžení v menší míře než na běžných školách, a to z možného důvodu menšího počtu žáků, kteří jsou různého věku, a proto zde nedochází ke srovnávání mezi sebou.

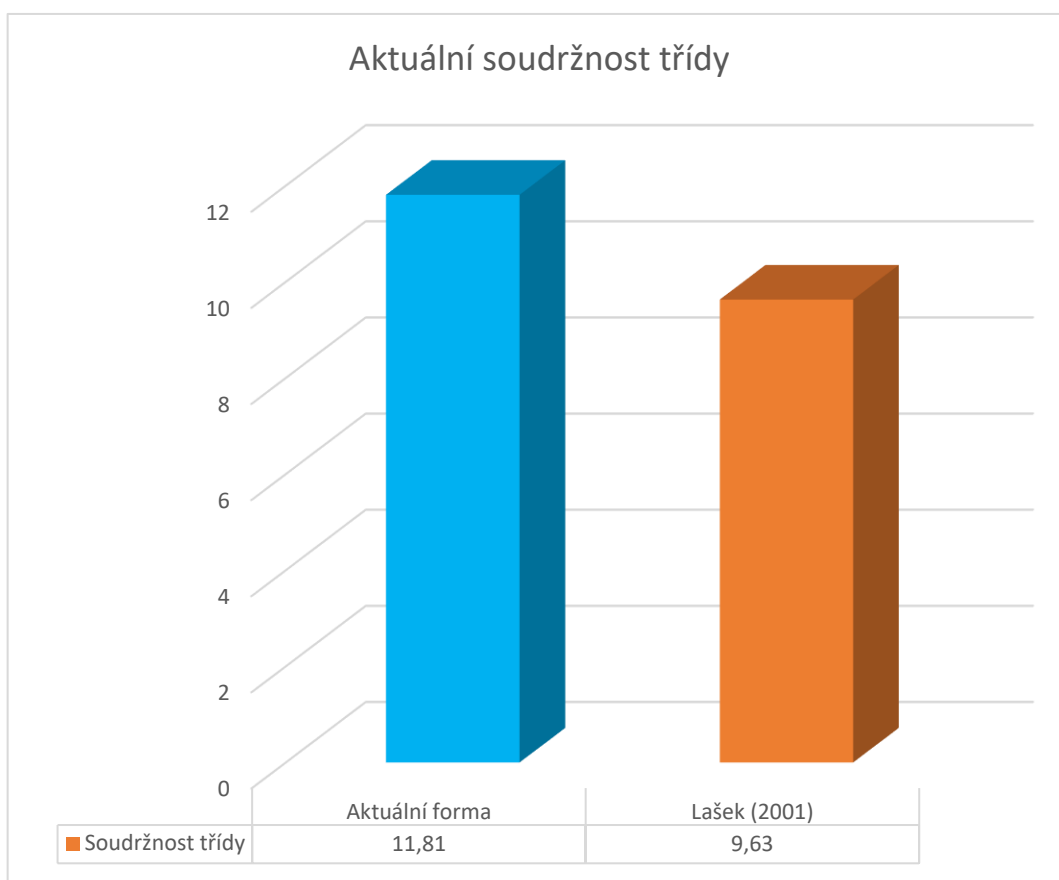
Cílem bylo odhalit pohled žáků na aktuální **obtížnost učení**.

Graf 6: Aktuální obtížnost učení

K proměnné obtížnosti učení se vztahovaly otázky č. 4, 9, 14, 19, 24. Otázky č. 6, 9, 24 jsou reverzní položky, které jsme museli při vyhodnocování překódovat. Z výše uvedeného grafu vyplývá, že žáci v současné době nevnímají učivo jako nadměrně obtížné. Pokud u otázky číslo 4 zvolili odpověď ano, tak stejnou odpověď zvolili i u otázky číslo 19. To probíhalo i naopak, pokud vybrali odpověď ne. Obě otázky jsou zaměřené na učivo ve škole, konkrétně zda je učení těžké a namáhavé. Obtížněji učivo vnímali žáci ve výzkumu J. Laška, kde byla naměřená hodnota 8,67. Zatímco na malotřídních školách je hodnota 7,05.

Posledním dílčím cíle, který se týká aktuální formy, bylo zjistit, jaká je v současné době **soudržnost třídy**.

Graf 7: Aktuální soudržnost třídy

Ke zjištění aktuální soudržnosti třídy jsou vztahovány z dotazníku otázky č. 5, 10, 15, 20, 25. Otázka č. 10 spadá do reverzní položky, které jsme při vyhodnocování dotazníku překódovali. Z výsledného stavu aktuální soudržnosti třídy vyplývá, že dosahuje vyšších hodnot a tím i pozitivnějšího hodnocení celkově. Je možno usuzovat že proměnná soudržnosti třídy přímo souvisí s proměnou spokojenosti ve třídě. Vyskytuje se zde souvislost mezi tím, že všechny děti se ve třídě dobře snášejí a tím, že mají svou třídu rády. Sami žáci uvádějí, že mají ve třídách své kamarády, kterým důvěřují. V porovnání výzkumu od J. Laška si lze všimnout, že klima na malotřídních školách dosahuje mnohem vyšších hodnot než na běžných základních školách.

Následný dílčí cíl měl za úkol zjistit, **jaké klima by žáci preferovali ve třídě.**

Preferovaná forma dotazníkového šetření byla žákům předkládána s časovým odstupem čtrnácti dnů od formy aktuální, proto se nepodařilo získat od všech žáků oba typy dotazníku. Ovšem jako první se předkládala žáků forma preferovaná. Ta obsahovala také 25 položek, díky němuž se mohlo zjistit následujících 5 proměnných, které zjišťujeme pomocí dalších dílčích cílů. Stejně jako v aktuální formě, tak i zde budeme výsledky porovnávat s výsledky celorepublikového šetření J. Laška (2001). V tabulce 6 nalezneme kromě aritmetického průměru našeho výzkumného šetření, také průměr výzkumu Laška, ale i pásmo běžných hodnot, ve kterém by se měli žáci pohybovat.

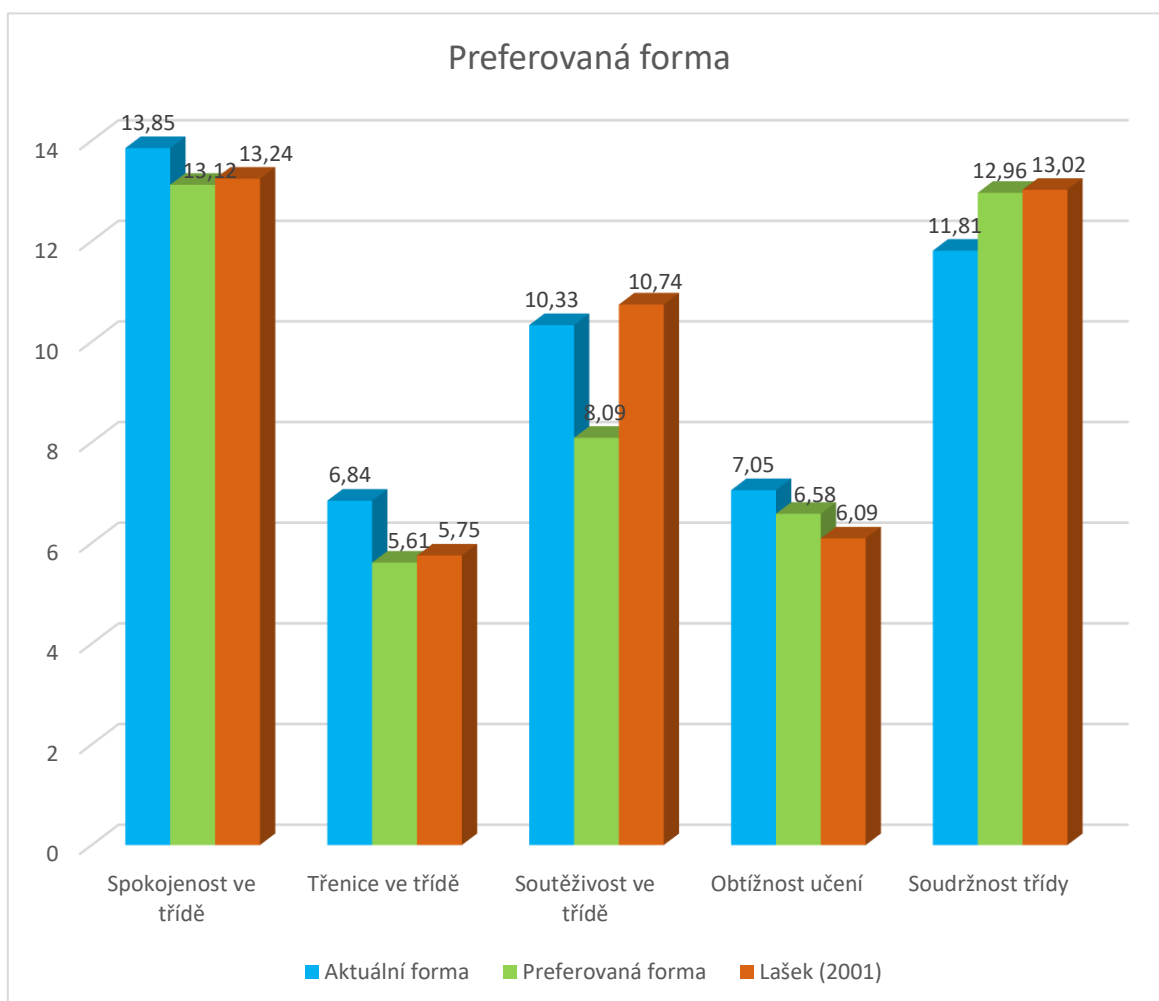
Charakteristika klimatu	Preferovaná forma	Lašek (2001)	Pásmo běžných hodnot
Spokojenost ve třídě	13,12	13,24	10,8-15
Třenice ve třídě	5,61	5,75	5-7,21
Soutěživost ve třídě	8,09	10,74	8,23-13,25
Obtížnost učení	6,58	6,09	5-7,88
Soudržnost třídy	12,96	13,02	11,0-14,97

Tabulka 6: Hodnoty preferované formy

Preferovanou formu jsme nejprve uvedli do tabulky a poté do podoby grafického znázornění.

Název proměnné	Aktuální forma	Preferovaná forma	Lašek (2001)	Pásmo běžných hodnot
Spokojenost ve třídě	13,85	13,12	13,24	10,8-15
Třenice ve třídě	6,84	5,61	5,75	5-7,21
Soutěživost ve třídě	10,33	8,09	10,74	8,23-13,25
Obtížnost učení	7,05	6,58	6,09	5-7,88
Soudržnost třídy	11,81	12,96	13,02	11,0-14,97

Tabulka 7: Hodnoty klimatu

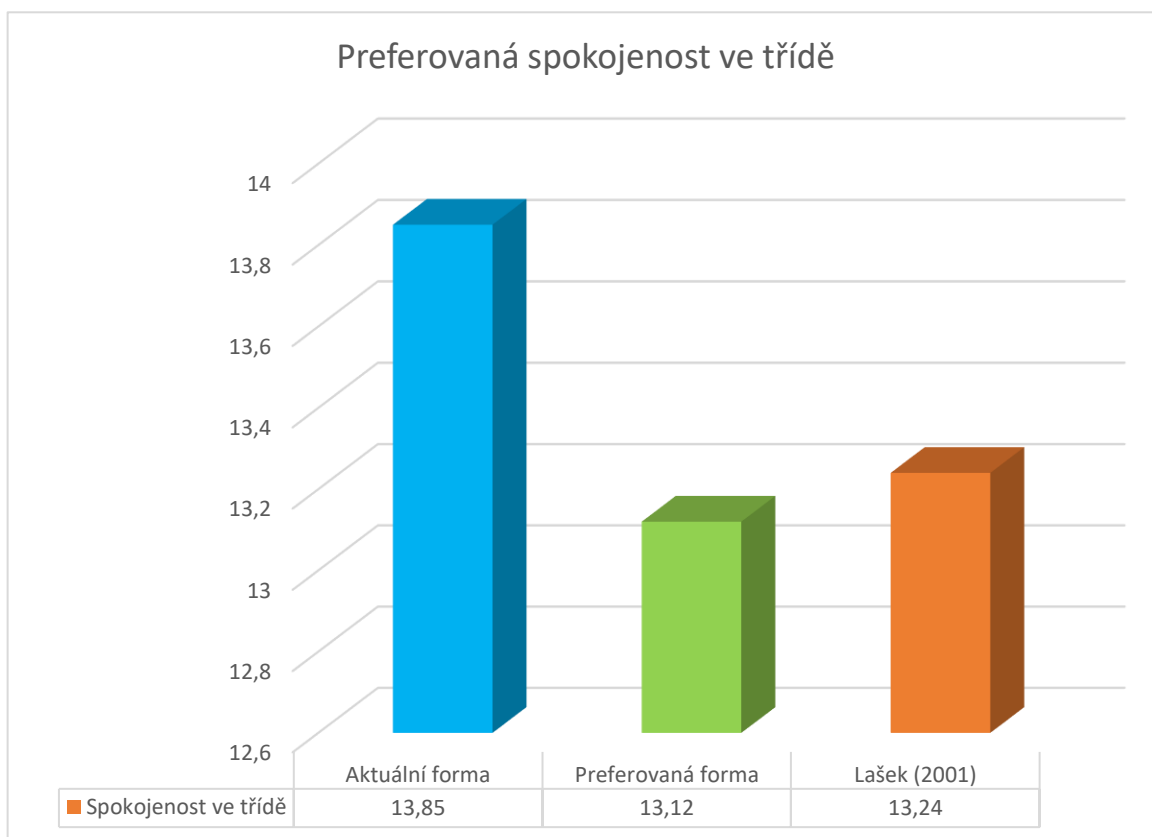

Graf 8: Preferovaná forma klimatu na malotřídních školách

V Grafu 8 jsou představeny tři typy hodnot. Jako první je to aktuální forma, druhá preferovaná forma a třetí jsou hodnoty preferované formy z Laškova šetření.

Graf 8 nám udává odpověď na to, jaké je preferované klima třídy na malotřídních školách. Žáci dosahují podobných přání v proměnných spokojenosti a soudržnosti ve třídě jako v šetření Laška z roku 2001. Žáci uvedli přání, že by měla být soutěživost nižšího charakteru. Přesto z jejich aktuální formy klimatu třídy vyplývá, že soutěživost dosahuje vyšších hodnot, stejně jako v celorepublikovém šetření. V této proměnné dochází k velkému rozdílu mezi hodnotami. Žáci by preferovali nižší obtížnost učení oproti aktuální formě, ale vyšší oproti výzkumu. To může vést k domněnkám, zda učivo na malotřídních školách není předáváno v lehčí formě než na základních školách, nebo zda se uplatňuje více individuální přístup ke každému žákovi. Na tomto základě zde možná probíhá edukace rychleji, což umožňuje bohatější rozvoj vědomostí. Hodnoty proměnné třenice ve třídě dosahují nižších hodnot, které tak vedou k pozitivnímu hodnocení. Z níže uvedeného grafu lze vyčíst, že žáci mají představu, jak by mělo jejich klima vypadat a co by si přáli jinak, oproti šetření Laška na běžných školách. Proměnné spokojenosti ve třídě, třenice ve třídě, soutěživost ve třídě a soudržnost třídy spadají do pásma běžných hodnot. Ovšem proměnná soutěživosti ve třídě do pásma běžných hodnot nezapadá, protože je nižší než hranice minima, kterou uvádí Lašek z roku 2001.

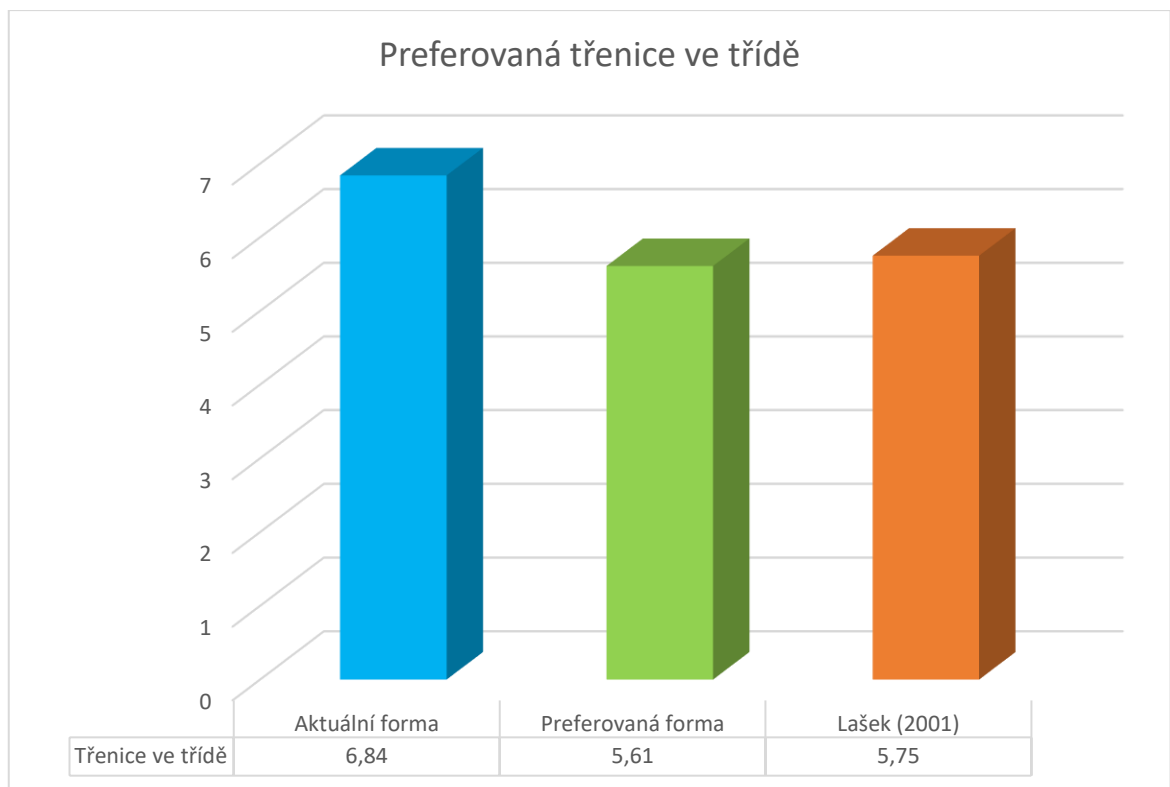
Mezi další dílčí cíle patří **zjištění preferované spokojenosti ve třídě, třenice ve třídě**, jakou si představují **soutěživost ve třídě**, a jaká by podle žáků měla být **soudržnost třídy**. Výsledky proměnných se odvíjí od toho, co by žáci preferovali ve své třídě a jaké by to chtěli mít.

Graf 9: Preferovaná spokojenost ve třídě

Výše uvedený Graf 9 rozhoduje o preferované formě **spokojenosti** ve třídě u žáků na malotřídních školách. K tomu se pojí otázky č. 1, 6, 11, 16, 21. Stejně jako u aktuální formy, tak i zde byly otázky č. 6 a 16 rezervní položky, které jsme při vyhodnocování překódovali. Preferovaná forma nám potvrzuje přání žáků, že by měla spokojenost dosahovat vysokých hodnot, aby se v dané třídě cítili dobře. Při porovnávání třídy s celorepublikovým průměrem si můžeme všimnout nepatrné rozdílnosti. Proměnná preferované spokojenosti ve třídě dosahuje hodnoty 13,12, zatímco výzkum Laška dosahuje hodnoty 13,24. Z toho vyplývá, že žáci malotřídních škol si přejí podobné klima jako žáci na běžných školách po České republice. Pokud srovnáme preferovanou formu s aktuální, můžeme konstatovat, že žáci se v současné době cítí ve svých třídách lépe, než by si přáli.

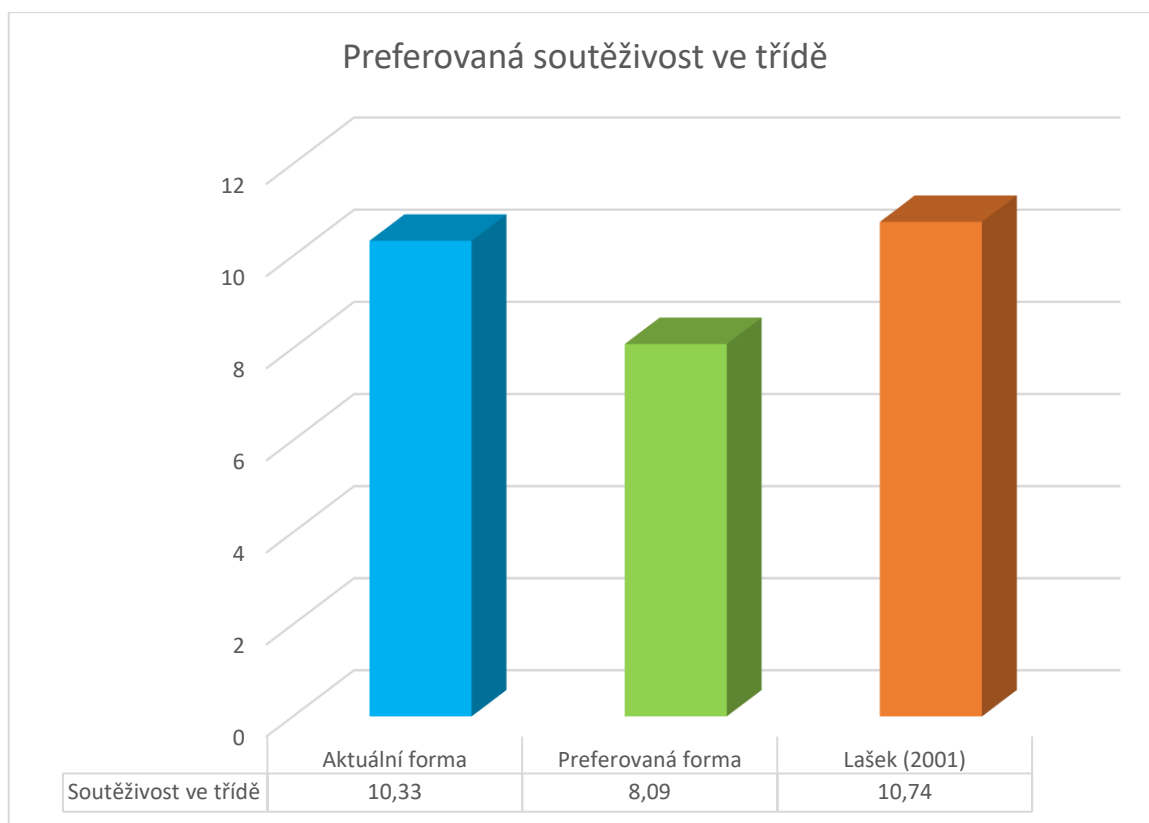
Následující graf pojednává o preferované **třenici ve třídě**.

Graf 10: Preferovaná třenice ve třídě

K dané proměnné byly v dotazníku určené položky č. 2,7,12, 17 a 22. Při komparaci aktuálního a preferovaného klimatu tříd na malotřídních školách bylo zjištěno, že nejpozitivnější posuzovanou hodnotu zaujímá aktuální forma. Naopak preferovaná forma dosahuje hodnoty 5,61, což je nižší, než je její aktuální forma a její naměřená hodnota je 6,84. Z výsledků lze usuzovat, že si žáci přejí, aby ve třídách neprobíhaly konflikty. To potvrzuje i jejich aktuální forma, která je vyšší než při celorepublikovém šetření. V průběhu vyhodnocování nás překvapilo 95 stejných odpovědí – ne, což činí 84 %, na otázku č. 17: „*Určité děti v naší třídě by měly mít právo na, aby bylo po jejich, aby se jim ostatní děti přizpůsobily.*“ Pouze 16 žáků odpovědělo na otázku ano a dva žáci se nemohli rozhodnout. Z toho vyplývá fakt, že sami děti si přejí, aby měly všichni stejné podmínky a byly si v dané třídě rovni.

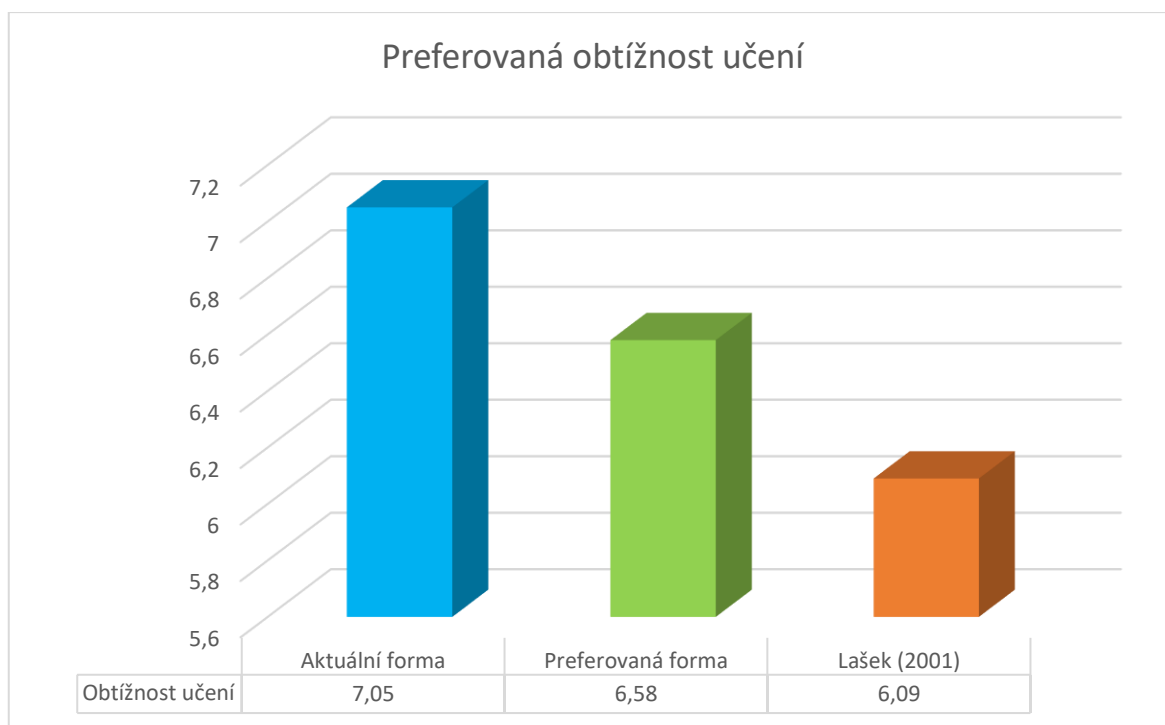
Dalším dílčím cílem je zjistit, jak by podle žáků měla vypadat ve třídě **soutěživost**.

Graf 11: Preferovaná soutěživost ve třídě

Pro zjištění této proměnné nám posloužily otázky z dotazníku č. 3, 8, 13, 18 a 23. Z Grafu 11 vyplývá, že preferovaná forma soutěživosti dosahuje nižší hodnoty, konkrétně 8,09, oproti výzkumu Laška, kterému vyšla hodnota 10,74. Lze konstatovat, že žáci na malotřídních školách mají odlišné požadavky na celkovou soutěživost ve třídách, než je tomu na běžných školách. Například uvádíme otázku č. 23, která zní: „*Několik dětí v naší třídě by mělo být pořád nejlepší.*“, tak celkem 44 žáků zvolilo odpověď ano. Dohromady tedy 38 % žáků uvedlo, že by se mělo vědět, kdo je v dané třídě nejlepší. Pozoruhodný je i fakt, že preferovaná soutěživost ve třídě nespadá do pásma běžných hodnot. Ta se pohybuje od 8,23-13,25. Její hodnota je o 0,14 nižší než hranice minima.

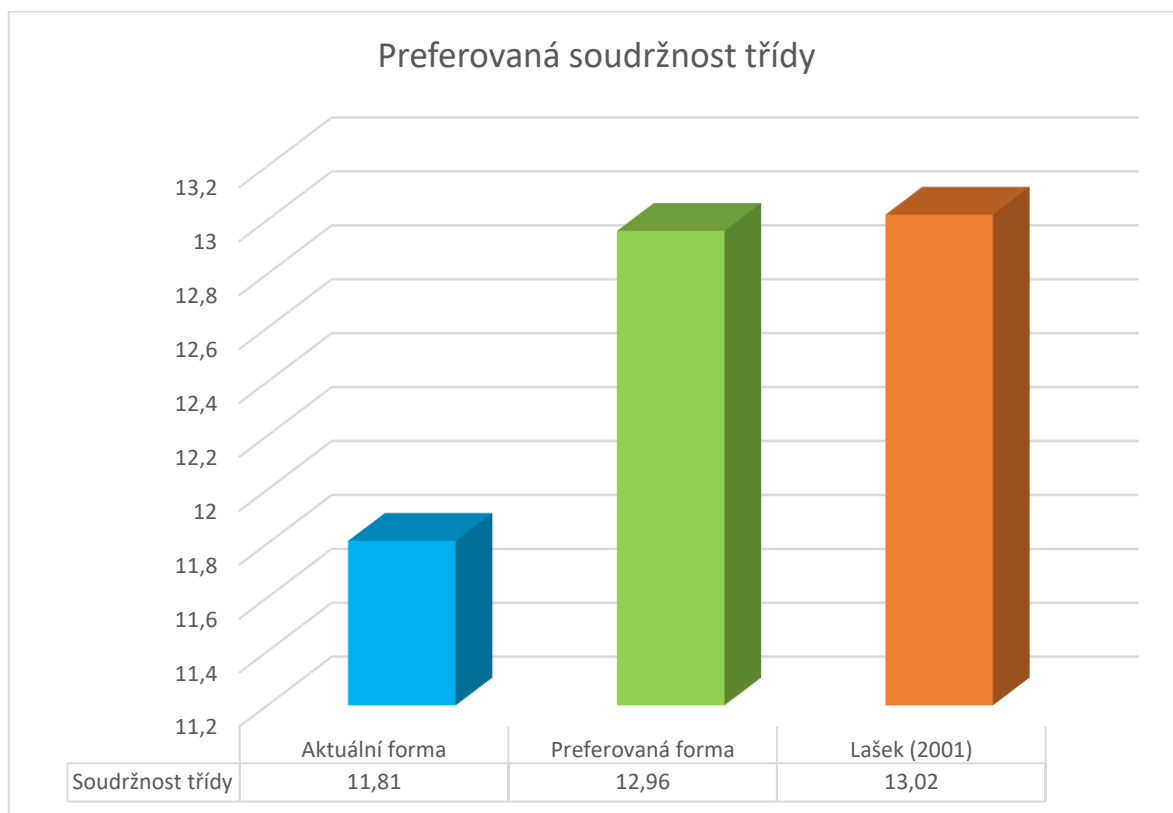
Graf 12 odpovídá na dílčí cíl, jehož úkolem je zjištění preferované **obtížnosti učení**.

Graf 12: Preferovaná obtížnost učení

Na zjištění preferované obtížnosti učení ve třídě se vztahovaly z dotazníku otázky č. 4, 9, 14, 19 a 24. Otázky č. 9 a 24 jsou rezervní položky, které jsme při vyhodnocování překódovali. Preferovaná forma obtížnosti učení dosahuje hodnoty 6,58. Zatímco v celorepublikovém šetření je tato hodnota proměnné 6,09. Mezi údaji je z grafu malý, ale viditelný rozdíl. Celkem 107 žáků si myslí, že většina dětí ve třídě by už měla vědět, jak mají dělat svou práci a jak by se měly učit. Zbylých 5 % žáků si to nemyslí. Lze konstatovat, že i přes zdánlivě vypadající vysoké hodnoty aktuální formy, které dosahují hodnoty 7,05, tak obtížnost učení ve vybraných malotřídních školách není vysoká. Na stejnou otázku, ale v aktuální formě odpovědělo taktéž 107 žáků, že většina dětí ví, jak udělat svou práci a jak se učit. Za výsledek lze považovat tvrzení, že by žáci preferovali, kdyby učivo a práce ve škole byla namáhavější. Možná je toto tvrzení postaveno na faktu, že se žáci různých ročníků vzdělávají v jedné třídě. Tímto způsobem se od svých starších spolužáků ve třídě průběžně dozívají spoustu nových informací. Proto znají určité informace dříve než žáci na běžných základních školách.

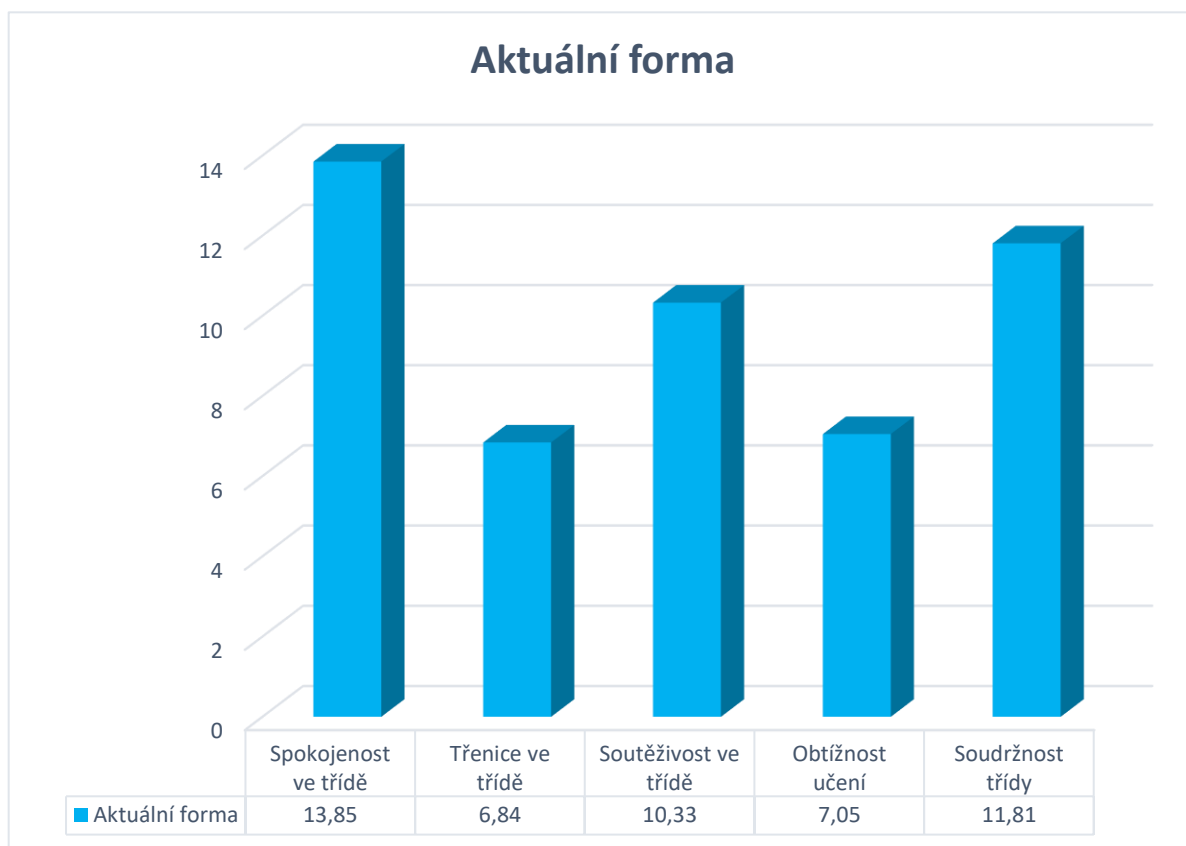
Předposledním dílčím cílem je zjištění preferované **soudržnosti třídy** na vybraných malotřídních školách.

Graf 13: Preferovaná soudržnost třídy

K proměnné soudržnosti třídy se vztahují z dotazníku otázky č. 5, 10, 15, 20, 25. Otázka č. 5 je reverzní položka a při vyhodnocování jsme ji museli překódovat. Preferovaná forma dosahuje skoro stejných hodnot jako ve výzkumném šetření Laška. Tam je naměřená hodnota proměnné 13,02 a v našem šetření je nižší pouze o 0,06. Na 25. otázku v preferované části dotazníku, která byla směřována na to, že by se děti ve třídě měly mít mezi sebou rády a měly by být přátelé, zvolilo 103 žáků odpověď ano. Výsledek nás mírně překvapil, neboť jde o to, co by žáci preferovali. Celkem 5 chlapců a 5 dívek si vybralo odpověď ne. Možným důvodem výběru mohl být fakt, že ve třídě nemají kamaráda a cítí se osaměle. Proto zvolilo tuto odpověď, aby se tak cítili i ostatní. To jsou ale pouze naše domněnky. Ovšem takoví žáci by mohli později způsobovat ve třídě třeňice. Při komparaci aktuální a preferované formy můžeme konstatovat fakt, že i přestože je třída soudržná, tak je zde vidět touha po dalším vylepšení. Žáci by preferovali, kdyby se třídy více stmelila.

Hlavním výzkumným cílem je zjistit, **jaké je klima třídy na prvním stupni na vybraných malotřídních školách.**

Graf 14: Aktuální forma

Z výsledků zaznamenaných v Grafu číslo 14 vyplývá, že aktuální forma je u žáků 3.-5. tříd malotřídních škol pozitivní. Vysoké hodnoty jsou v oblastech spokojenosti ve třídě, ale i u soudržnosti třídy. Konkrétně spokojenost ve třídě dosahuje hodnoty 13,85 a soudržnost třídy hodnoty 11,81. Naopak nízké hodnoty jsou v oblasti třeníce ve třídě, konkrétně 6,84, a obtížnosti učení 7,05. To se jeví jako velmi pozitivní, protože nedosahují vysokých hodnot. Naopak vyšší hodnoty dosahuje oblast soutěživosti, kde žáci mezi sebou soutěží a mohou mezi sebou zvolit nejlepšího. Jedná se o hodnotu 10,33, která je na hranici negativního a pozitivního hodnocení, protože stoupá a začíná dosahovat vyšších hodnot.

Cílem bylo odhalit, jestli je klima ve třídách pozitivního či negativního rázu. Na základě výsledku je zřejmé, že klima třídy je na vybraných malotřídních školách spíše pozitivní. To v uvedených čtyřech oblastech – spokojenost ve třídě, třeníce ve třídě, obtížnost učení a soudržnost třídy. V oblasti soutěžení dosahuje vyšších hodnot, což vede k negativnímu hodnocení. Musíme vyzdvihnout proměnnou spokojenosti ve třídách, která je velmi vysoká. Žáci uvedli, že práce ve škole je baví, chodí tam rádi a pochvalují si zábavu a legraci ve

třídách, kde mají spojené ročníky. Na tomto základě mohou žáci docházet do školy s úsměvem a pocitem, že do kolektivu zapadají. Tento fakt může vést k jejich dobrým studijním výsledkům.

5.1 Ověřování hypotézy

Ke třetí výzkumné otázce se vztahuje hypotéza. Cílem této otázky bylo zjistit, zda jsou rozdíly v hodnocení aktuálního klimatu třídy u chlapců a dívek. Ověřování hypotézy jsme prováděli pomocí Chí-kvadrát testu v kontingenčních tabulkách.

H: Existuje statisticky významný rozdíl v hodnocení aktuálního klimatu třídy u chlapců a dívek?

H_0 : Mezi aktuálním klimatem třídy u chlapců a dívek neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A : Mezi aktuálním klimatem třídy u chlapců a dívek existuje statisticky významný rozdíl.

Pro ověření hypotézy jsme nejprve stanovili nulovou a alternativní hypotézu. Poté jsme sestavili kontingenční tabulku a provedli výpočet testového kritéria.

Skutečná četnost

Pohlaví	Spokojenost ve třídě	Třenice ve třídě	Soutěživost ve třídě	Obtížnost učení	Soudržnost třídy	Celkem
Chlapci	14	7	10	7	11	49
Dívky	14	7	11	7	12	51
Celkem	28	14	21	14	23	100

Očekávaná četnost

Pohlaví	Spokojenost ve třídě	Třenice ve třídě	Soutěživost ve třídě	Obtížnost učení	Soudržnost třídy	Celkem
Chlapci	13,72	6,86	10,29	6,86	11,27	49
Dívky	14,28	7,14	10,71	7,14	11,71	51
Celkem	28	14	21	14	23	100

Výpočet testového kritéria

Pohlaví	Spokojenost ve třídě	Třenice ve třídě	Soutěživost ve třídě	Obtížnost učení	Soudržnost třídy	Celkem
Chlapci	0,0057	0,0029	0,0081	0,0029	0,0064	0,026
Dívky	0,0055	0,0027	0,0079	0,0027	0,0062	0,025
Celkem						0,051

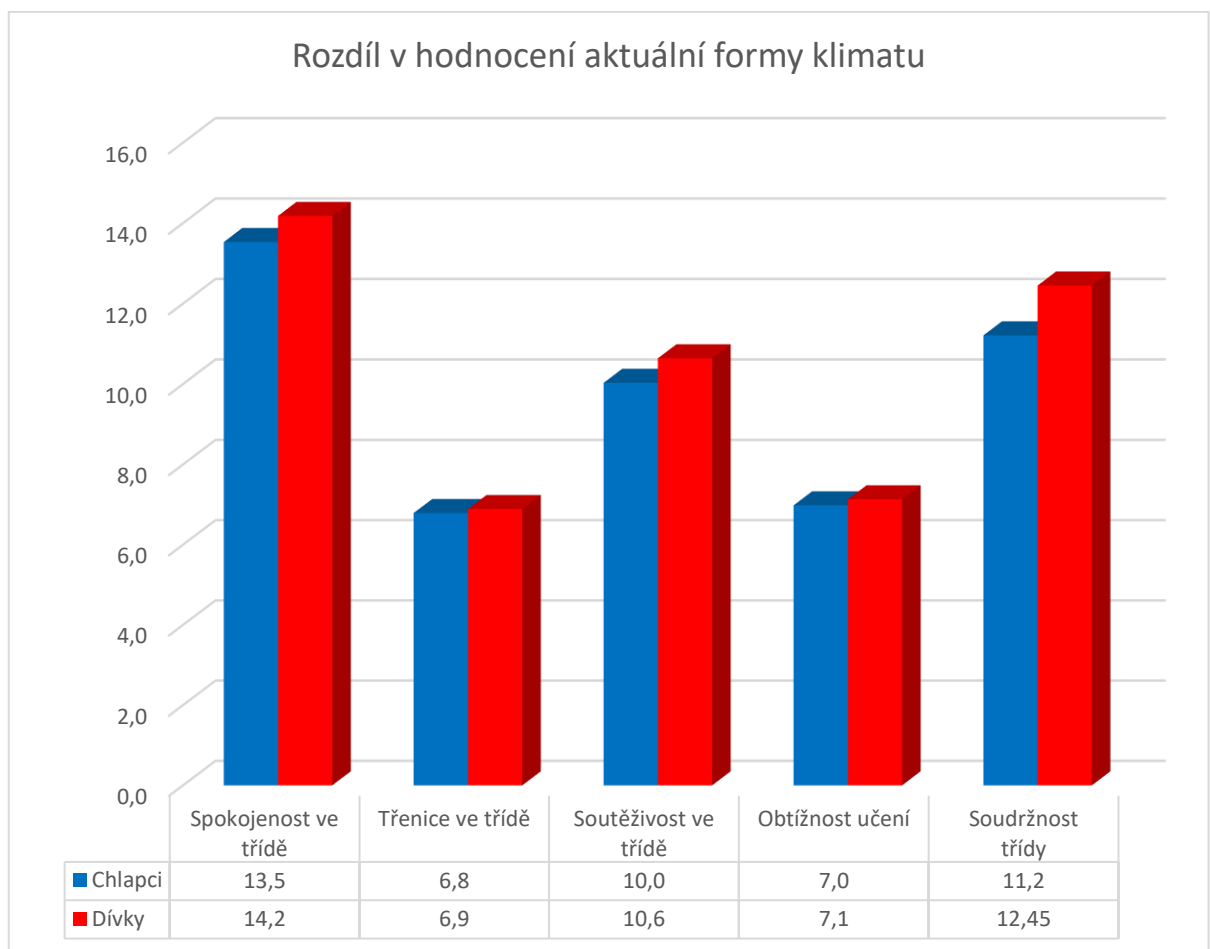
Testové kritérium 0,051

Hladina významnosti pro kontingenční tabulku: $sv = (2-1) * (5-1) = 4$

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(4) = 9,488 > \chi^2 = 0,051$

Na hladině významnosti 5 % nulovou hypotézu (H_0) nezamítáme. Potvrzujeme (H_0). Mezi aktuálním klimatem třídy u chlapců a dívek neexistuje statisticky významný rozdíl.

K této otázce jsme zvolili i metodu grafického zobrazení.

Graf 15: Rozdíl v hodnocení aktuální formy klimatu

Aktuální stav je hodnocen u všech proměnných chlapci i dívkami odlišně. Na první pohled je z Grafu 15 patrné, že dívky vnímají v současné době klima třídy jinak než chlapci. V aktuální době jsou ve třídách spokojenější více dívky než chlapci, a to v poměru hodnot 14,2 a 13,5. Naopak chlapci uvádějí aktuálně menší třenice ve třídě. Proměnnou soutěživosti ve třídě více pocítují dívky, které častěji uváděly, že se ve třídě často soutěží, aby se prokázalo, kdo je nejlepší. Co se týče obtížnosti učení, to vnímají dívky jako těžší. Pro

chlapce je zřejmě učivo nenáročné a práce ve škole se jim nezdá tak těžká. Vysoké pozitivní hodnocení mají dívky, které vnímají soudržnost třídy jako velmi dobré. Mají ve své třídě kamarády, kterým mohou důvěřovat. To stejné si myslí, dle výsledků, i chlapci, ale v menší míře. V hodnocení aktuálního klimatu nalezneme patrné rozdíly, nelze však jednoznačně usoudit, zda závisí na pohlaví. Některé proměnné jsou pozitivnější u chlapců a jiné u dívek.

DISKUSE

Uskutečněné výzkumné šetření bylo provedeno na malotřídních školách, kde se vyskytují smíšené ročníky v určitých třídách. Přestože bylo pro výzkum osloveno 15 škol tohoto typu, tak se výzkumu zúčastnilo pouze 6 škol. Malotřídní školy, které výzkumné šetření odmítly, reagovaly podobnými důvody. Jsou nejen časově vytíženi, ale také kvůli onemocnění covid-19, nám nemohou zaručit příliš velkou návratnost dotazníků, a to z důvodu, že se ve školách vyskytují epidemiologické opatření. To nám potvrzuje fakta z teoretické části, kde jsme popisovali nevýhody malotřídních škol. Pro malotřídní školu je celková organizace a příprava na výuku náročná. Domníváme se, že kdyby se praktické části zúčastnilo více škol, byly by výsledky rozdílnější.

Praktická část bakalářské práce se zabývala tím, jaké je klima třídy se na malotřídních školách. V rámci diskuse výsledků naše šetření srovnáváme s výsledky výzkumného šetření J. Lašky z roku 2001. Ten provedl výzkum klimatu tříd na běžných základních školách, do kterého se zapojilo 863 žáků z celé České republiky. Hodnocení malotřídních škol dopadlo lépe než hodnocení celorepublikového šetření. Velký rozdíl je zaznamenán u proměnné aktuální spokojenost ve třídě a soudržnosti ve třídě, které dosahují vyšších hodnot. Celkově se klima tříd projevilo jako pozitivní klima. Musíme zdůraznit, že výzkum J. Lašky je oproti našemu výzkumu postarší. Během 21 let, před kterými se výzkum prováděl, se spousta věcí ve školním prostředí změnilo. Například se zavedlo inkluzivní vzdělávání, které může ovlivňovat vztahy ve třídě. Také se posunul ku předu vývoj moderních technologií, které se již běžně ve školní třídě využívají. Během dvou let se objevilo onemocnění koronaviru, které zajisté ovlivnilo vztahy ve třídě. I v našem výzkumném šetření musíme předvídat, že jiné vztahy byli před pandemií a jiné jsou nyní. Přesto se nám podařilo zjistit, že klima třídy nezávisí na pohlaví žáků.

Během práce jsme poukázali na to, že je důležité znát klima třídy na malotřídních školách, poněvadž je žádoucí, aby se žáci ve svých třídách cítili dobře, nedocházeli do ní se strachem a aby měli pocit, že se jim učitelé maximálně věnují.

ZÁVĚŘ

Klima třídy je již v současné době známým pojmem, přestože v minulosti tomu tak nebylo. Je nutné si uvědomit, že každý žák je odlišný a přesto jedinečný. Proto by se mělo ke každému přistupovat individuálně, než je tomu na běžných školách. To je hlavní výhodou malotřídních škol, kde mohou žákovi poskytnou individuálnější přístup. Teoretická část se nezabývala pouze popisem malotřídních škol a jejich výhodami či nevýhodami, ale také se zaměřuje na vymezení základních pojmů, které úzce souvisí s klimatem třídy. Vymezili jsme pojmy prostředí školy, atmosféry třídy či školní třídy. To se stalo základem pro další teoretické vymezení. Ve druhé kapitole jsme se zabývali klimatem třídy a školy, co je ovlivňuje či jaké mají typy. Uvedli jsme, že pozitivní klima se jeví jako to nejideálnější, které se může ve školním prostředí vyskytovat.

Hlavním cílem bylo zjistit, jaké klima třídy se vyskytuje na vybraných malotřídních školách. K tomu jsme použili standardizované dotazníkové šetření My Class Inventory (MCI), které bylo převzato od J. Laška, z roku 2001. Ten provedl výzkum klimatu tříd na běžných základních školách, do kterého se zapojilo 863 žáků z celé České republiky. Dotazník obsahoval odpovědi na 5 proměnných, které se týkají klimatu. Jedná se o proměnné spokojenosti ve třídě, třenic ve třídě, soutěživosti ve třídě, obtížnost učení a soudržnosti třídy. To vše jsme zjistili pomocí dvou forem dotazníku. Pomocí aktuální a preferované formy. Našeho šetření se celkově zúčastnilo 6 malotřídních škol. V dalších kapitolách jsme analyzovali a interpretovali výsledky jak aktuální, tak i preferované formy. Ty jsme porovnávali s celorepublikovým šetření Laška.

Na závěr bychom chtěli zmínit, že všechny malotřídní školy, na kterém se výzkum realizoval, projeví zájem o zaslání zjištěných výsledků. Rádi by s nimi do budoucna pracovali a vylepšovali tím prostředí školy a třídy, ve kterých se žáci vyskytují. My tento impuls hodnotíme velice kladně, poněvadž by se každá škola měla rozvíjet a zlepšovat tím kvalitu vzdělávání.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ČAPEK, Robert. *Třídní klima a školní klima*. Praha: Grada, 2010. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2742-4.
- [2] EMMEROVÁ, Kateřina. Málotřídky v současném prostředí českého venkova. *Studia Paedagogica U 3-4*. In *Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity. Studia Paedagogica*. 1. vydání. Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity, 2000. s. 81-96. ISBN 80-210-2310-4.
- [3] GABAŠOVÁ, Jitka a Miroslav VOSMIK. *Asistent pedagoga a klima třídy*. Praha: Raabe, 2019. Dobrá škola. ISBN isbn978-80-7496-419-0.
- [4] GILLERNOVÁ, Ilona a Lenka KREJČOVÁ. *Sociální dovednosti ve škole*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN isbn978-80-247-3472-9.
- [5] GRECMANOVÁ, Helena. *Klima školy*. Olomouc: Hanex, 2008. Edukace (Hanex). ISBN isbn978-80-7409-010-3.
- [6] GRECMANOVÁ, Helena. Vliv prostředí školy na její klima. *Metodický portál: Články* [online]. 11. 11. 2004, [cit. 2022-02-14]. Dostupný z WWW: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/124/VLIV-PROSTREDI-SKOLY-NA-JEJI-KLIMA.html>>. ISSN 1802-4785. (<https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/124/VLIV-PROSTREDI-SKOLY-NA-JEJI-KLIMA.html>)
- [7] CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016, 254 s. Pedagogika. ISBN 9788024753263
- [8] KAŠPÁRKOVÁ, Jana. *Výzkumný nástroj pro evaluaci školního klimatu*. Olomouc: VUP, 2007. ISBN 978-80-244-1852-0.
- [9] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006, 368 s. Psyché. ISBN 8024712849.
- [10] LANGOVÁ, Marta a Vladislava HEŘMANOVÁ. *Vybrané problémy utváření sociálního klimatu školy a třídy*. V Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2007. Skripta. ISBN 978-80-7044-934-9.
- [11] LAŠEK, Jan. *Sociálně psychologické klima školních tříd a školy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2001. ISBN 80-7041-088-4.

- [12] LAŠEK, Jan. *Sociálně psychologické klima školních tříd a školy*. Vyd. 2. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN isbn978-80-7041-980-9.
- [13] *MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY* [online]. 30.6.2020 [cit. 2022-01-24]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/pocet-malotridnich-skol-v-cr>
- [14] NELEŠOVSKÁ, Alena a Hana SPÁČILOVÁ. *Didaktika*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1999. ISBN 80-244-0037-5.
- [25] PETLÁK, Erich. *Klíma školy a klíma třídy*. Bratislava: Iris, c2006, 119 s. ISBN 8089018971.
- [16] PRŮCHA, Jan, ed. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.
- [17] PŘÍHODA, Václav. *Problém malotřídní školy*. [Praha]: [nakladatel není známý], [1937?].
- [38] TRNKOVÁ, Kateřina. Podmínky vzdělávání na málotřídních školách. Svět výchovy a vzdělávání v reflexi současného pedagogického výzkumu. Sborník příspěvků XV. konference ČAPV. [CD-ROM]. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2007, s. 11. [cit. 2012-03-20]. ISBN 978-80-7040-991-6
- [49] TRNKOVÁ, Kateřina, Dana KNOTOVÁ a Lucie ŠKARKOVÁ. *Málotřídní školy v České republice: malotřídky*. Brno: Paido, 2010. ISBN isbn978-80-7315-204-8.
- [20] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání druhé, doplněné a přepracované. Praha: Karolinum, 2012. ISBN isbn978-80-246-2153-1.
- [21] Vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. ©2010-2022 [cit. 18.3.2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-48>
- [22] Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. ©2010-2022 [cit. 18.3.2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Cit.	Citováno
Č.	Číslo
H	Hypotéza
MCI	My Class Inventory
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
S.	Strana
Sb.	Sbírký
VO	Výzkumná otázka

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Rozdělení jednotlivých položek v dotazníku MCI – aktuální forma.....	31
Tabulka 2: Rozdělení jednotlivých položek v dotazníku MCI – preferovaná forma	33
Tabulka 3: Aktuální forma dle Laška (2001).....	35
Tabulka 4: Preferovaná forma dle Laška (2001)	35
Tabulka 5: Hodnoty aktuální formy.....	37
Tabulka 6: Hodnoty preferované formy	44
Tabulka 7: Hodnoty klimatu	45

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Demografické údaje o žácích	36
Graf 2: Aktuální forma klimatu na malotřídních školách.....	38
Graf 3: Aktuální spokojenost ve třídě.....	39
Graf 4: Aktuální třenice ve třídě	40
Graf 5: Aktuální soutěživost ve třídě.....	41
Graf 6: Aktuální obtížnost učení.....	42
Graf 7: Aktuální soudržnost třídy	43
Graf 8: Preferovaná forma klimatu na malotřídních školách	45
Graf 9: Preferovaná spokojenost ve třídě	47
Graf 10: Preferovaná třenice ve třídě.....	48
Graf 11: Preferovaná soutěživost ve třídě.....	49
Graf 12: Preferovaná obtížnost učení	50
Graf 13: Preferovaná soudržnost třídy	51
Graf 14: Aktuální forma	52
Graf 15: Rozdíl v hodnocení aktuální formy klimatu.....	54

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazníkové šetření – Preferovaná forma

Příloha P II: Dotazníkové šetření – Aktuální forma

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ–PREFEROVANÁ FORMA

Dobrý den,

jmenuji se Klára Ondříšková a jsem studentkou Fakulty humanitních studií univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, oboru Sociální pedagogika. Chtěla bych Tě požádat o vyplnění dotazníku k mé bakalářské práci. Dotazníkové šetření je zaměřeno na zjištění klimatu na Vaší malotřídní škole. Má dvě formy-aktuální a preferované. Nejprve prosím o vyplnění preferované formy a po 14 dnech dotazník s aktuální formou.

V tomto dotazníku jsou otázky, které se týkají Vaší třídy. Vedle každé věty je místo pro odpověď ANO nebo NE. Pokud souhlasíš s tím, co je napsáno, udělej kroužek kolem slova ANO, pokud nesouhlasíš, udělej kroužek kolem slova NE. Odpověz, prosím, na každou otázku. Nejsou zde žádné správné ani špatné odpovědi. Dotazník je zcela anonymní a bude použit pouze pro mou bakalářskou práci.

Předem děkuji za Tvůj čas a spolupráci!

Chlapec – dívka (zakroužkuj)

Třída:

1.	V naší třídě by měla děti víc bavit práce ve škole.	ANO	NE	
2.	V naší třídě by mělo být mezi dětmi víc pranic.	ANO	NE	
3.	V naší třídě by děti měly mezi sebou pořád soutěžit, aby se dozvěděly, kdo je nejlepší.	ANO	NE	
4.	V naší třídě by mělo být těžší učení, mělo by být víc práce.	ANO	NE	
5.	V naší třídě by každý měl být mým kamarádem.	ANO	NE	
6.	V naší třídě jsou děti, které by kvůli škole měly být nešťastné.	ANO	NE	R
7.	Některé děti v naší třídě by měly být víc lakomé	ANO	NE	
8.	Mnoho dětí v naší třídě by si mělo přát, aby jejich práce byla lepší, než práce spolužáků.	ANO	NE	
9.	Většina dětí v naší třídě by měla umět udělat svou práci bez cizí pomoci.	ANO	NE	R

10.	Některé děti v naší třídě by neměly být mými kamarády.	ANO	NE	R
11.	Děti v naší třídě by měly mít třídu raději, než teď mají.	ANO	NE	
12.	Děti v naší třídě by měly dělat ostatním spolužákům více naschválů, než teď.	ANO	NE	
13.	Některým dětem v naší třídě by mělo víc vadit, že nemají tak dobré výsledky jako jiní žáci.	ANO	NE	
14.	V naší třídě by měly umět pracovat jen bystré děti.	ANO	NE	
15.	Všechny děti v naší třídě by měly být mými důvěrnými přáteli.	ANO	NE	
16.	V naší třídě by měly být i děti, kterým se ve třídě nelíbí.	ANO	NE	R
17.	Určité děti v naší třídě by měly mít právo, aby bylo po jejich, aby se jim ostatní děti přizpůsobily.	ANO	NE	
18.	Některé děti z naší třídy by se měly vždycky snažit udělat svou práci lépe, než ostatní.	ANO	NE	
19.	Práce ve škole by měla být namáhavější, než je.	ANO	NE	
20.	Všechny děti v naší třídě by se měly mezi sebou dobře snášet.	ANO	NE	
21.	V naší třídě by měla být větší legrace.	ANO	NE	
22.	Děti v naší třídě by se měly mezi sebou víc hádat.	ANO	NE	
23.	Několik dětí v naší třídě by mělo být pořád nejlepší.	ANO	NE	
24.	Většina dětí v naší třídě by měla už vědět, jak má dělat svou práci, měla by se umět učit.	ANO	NE	R
25.	Děti z naší třídy by se měly mít mezi sebou rády, být přáteli.	ANO	NE	

PŘÍLOHA P II: DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ –AKTUÁLNÍ FORMA

Dobrý den,

jmenuji se Klára Ondříšková a jsem studentkou Fakulty humanitních studií univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, oboru Sociální pedagogika. Chtěla bych Tě požádat o vyplnění dotazníku k mé bakalářské práci. Dotazníkové šetření je zaměřeno na zjištění klimatu na Vaší malotřídní škole. Má dvě formy-aktuální a preferované. Nejprve prosím o vyplnění preferované formy a po 14 dnech dotazník s aktuální formou.

V tomto dotazníku jsou otázky, které se týkají Vaší třídy. Vedle každé věty je místo pro odpověď ANO nebo NE. Pokud souhlasíš s tím, co je napsáno, udělej kroužek kolem slova ANO, pokud nesouhlasíš, udělej kroužek kolem slova NE. Odpověz, prosím, na každou otázku. Nejsou zde žádné správné ani špatné odpovědi. Dotazník je zcela anonymní a bude použit pouze pro mou bakalářskou práci.

Předem děkuji za Tvůj čas a spolupráci!

Chlapec – dívka (zakroužkuj)

Třída:

1.	V naší třídě baví děti práce ve škole.	ANO	NE	
2.	V naší třídě se děti mezi sebou pořád perou.	ANO	NE	
3.	V naší třídě děti mezi sebou často soutěží, aby se dozvěděly, kdo je nejlepší.	ANO	NE	
4.	V naší třídě je učení těžké, máme moc práce.	ANO	NE	
5.	V naší třídě je každý mým kamarádem.	ANO	NE	
6.	Některé děti nejsou v naší třídě šťastné.	ANO	NE	R
7.	Některé děti v naší třídě jsou lakomé.	ANO	NE	
8.	Mnoho dětí z naší třídy si přeje, aby jejich práce byla lepší, než práce spolužáků.	ANO	NE	
9.	Mnoho dětí z naší třídy dokáže udělat svou školní práci bez cizí pomoci.	ANO	NE	R
10.	Některé děti v naší třídě nejsou mými kamarády.	ANO	NE	R

11.	Děti z naší třídy mají svou třídu rády.	ANO	NE	
12.	Mnoho dětí z naší třídy dělá spolužákům naschvály.	ANO	NE	
13.	Některým dětem v naší třídě je nepříjemné, když nemají tak dobré výsledky jako druzí žáci.	ANO	NE	
14.	V naší třídě umí pracovat jen bystré děti.	ANO	NE	
15.	Všechny děti v naší třídě jsou mí důvěrní přátelé.	ANO	NE	
16.	Některým dětem se v naší třídě nelíbí.	ANO	NE	R
17.	Určité děti z naší třídy vždy chtějí, aby bylo po jejich, aby se jim ostatní děti přizpůsobily.	ANO	NE	
18.	Některé děti z naší třídy se vždycky snaží udělat svou práci lépe, než ostatní.	ANO	NE	
19.	Práce ve škole je namáhavá.	ANO	NE	
20.	Všechny děti v naší třídě se mezi sebou dobře snášejí.	ANO	NE	
21.	V naší třídě je legrace.	ANO	NE	
22.	Děti z naší třídy se mezi sebou hodně hádají.	ANO	NE	
23.	Několik dětí v naší třídě chce být pořád nejlepší.	ANO	NE	
24.	Většina dětí v naší třídě ví, jak má dělat svou práci, jak se učit.	ANO	NE	R
25.	Děti z naší třídy se mají mezi sebou rády jako přátelé.	ANO	NE	

Zdroj: Lašek, 2007, s. 68-69